

Akwé: Kon -ohjeet

LUONTO

Akwé: Kon -ohjeet

Vapaaehtoiset ohjeet sellaisten hankkeiden kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnille, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla ja käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin

Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen sihteeristö

Käännös Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen sihteeristön julkaisusta Akwé: Kon -Voluntary guidelines for the conduct of cultural, environmental and social impact assessments regarding developments proposed to take place on, or which are likely to impact on, sacred sites and on lands and waters traditionally occupied or used by indigenous and local communities.

Copyright © 2004, Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen sihteeristö

Tämän julkaisun jäljentäminen on sallittua opetustarkoituksiin ja muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin ilman tekijänoikeuksien omistajien erillistä lupaa, mikäli lähde mainitaan. Yleissopimuksen sihteeristö toivoo, että julkaisuista, joissa tätä asiakirjaa käytetään lähteenä, lähetettäisiin sille jäljennös.

Viitetiedot: Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen sihteeristö (2004). Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet sellaisten hankkeiden kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnille, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämillä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin, Montreal, 25 s. (CBD:n ohjeet sarja).

Yhteystiedot lisätietoja varten:

Secretariat of the Convention on Biological Diversity

393 St. Jacques Street, suite 300

Montreal, Quebec, Canada H2Y 1N9

Puh. (514) 288 2220

Faksi (514) 288 6588

Sähköposti secretariat@biodiv.org

Verkkosivut <http://www.biodiv.org>

Sihteeristö kiittää Kanadan intiaaniväestön ja pohjoisalueiden asioista vastaavaa ministeriötä sen tarjoamasta taloudellisesta tuesta.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

YMPÄRISTÖHALLINNON OHJEITA | 2011

Ympäristöministeriö

Luontoympäristöosasto

Taitto: Ainoliisa Miettinen

Kansikuva: Asento ja väinönputki.

© Samuli Valkeapää / Saamelaismuseo Siida

Julkaisu on saatavana myös internetistä:

www.ymparisto.fi/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2011

ISBN 978-952-11-3886-7 (nid.)

ISBN 978-952-11-3887-4 (PDF)

ISSN 1796-1645 (pain.)

ISSN 1796-1653 (verkkokoj.)

Painotuote

ESIPUHE

Ympäristöministeriö asetti 18.6.2009 biodiversiteettisopimuksen artikla 8(j):n kansallisen asiantuntijatyöryhmän, jonka tuli valmistella saamelaisten biodiversiteettiin liittyvää perinteistä tietoa koskevia toimenpiteitä. Työryhmän yhtenä tehtävänä on selvittää, miten saamelaisten kotiseutualueella voidaan ympäristövaikutuksien arvioinnissa soveltaa biodiversiteettisopimuksen 5. osapuolikouksen hyväksymiä vapaaehtoisia Akwé: Kon -ohjeita. Työryhmä on suomentanut Akwé: Kon -ohjeet, jotta ne olisivat edesauttamassa ohjeistuksen toimeenpanoa Suomessa.

Suomessa Akwé: Kon -ohjeet koskevat saamelaisten kotiseutualuetta. Saamelaiskulttuurin luontosidonnaisuus ilmenee siitä, että ihminen on osa luontoa, ei sen hallitsija. Saamelaiskulttuurin tulevaisuuden elinehto on luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Saamelaisten perinteinen tieto ja tavanomainen luonnonkäyttö on sidoksissa saamen kieleen ja perinteisiin elinkeinoihin, poronhoitoon, kalastukseen, metsästyksen, käsityöhön ja keräilyyn. Saamelaisten kotiseutualueen luonnon monimuotoisuus on rikasta, mutta haavoittuvaa. Ilmastonmuutos ja sen seuraukset sekä lähivuosien kaavoitus-, matkailu- ja liikenne- ja ratkaisut voivat heikentää saamelaisten kotiseutualueen luonnon monimuotoisuutta uhaten samalla saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvän perinteisen tiedon säilymistä ja tavanomaista luonnonkäyttöä. Noudattamalla Akwé: Kon -ohjeita maankäytön suunnittelussa ja kaavoitushankkeissa voidaan edistää biodiversiteettisopimuksen toteutumista ja estää luonnon monimuotoisuuden ja siihen liittyvän saamelaisen perinteisen tiedon heikkenemistä.

Akwé: Kon -ohjeita sovelletaan saamelaisten kotiseutualueen olosuhteisiin ja kansalliseen lainsäädäntöön. Ohjeet on tarkoitettu otettavaksi huomioon kansallisessa lainsäädännössä. Suomessa Akwé: Kon -ohjeet koskevat erityisesti maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) ja ympäristövaikutusten arvioinnista (YVA) annetun lain (468/1994) soveltamista sekä saamelaisten kotiseutualueen valtion hallinnassa olevien alueiden maankäytön suunnittelua. Akwé: Kon -ohjeet tarjoavat menettelytavan, jolla saamelaisten osallistuminen hankkeiden ja suunnitelmien valmisteluun, vaikutusten arviointiin ja päätöksentekoon voidaan turvata. Ohjeiden tarkoituksena on turvata alkuperäiskansojen luonnon monimuotoisuuteen liittyvän perinteisen tiedon, käytänteiden ja innovaatioiden säilymistä. Tavoitteen saavuttamiseksi saamelaiskulttuurin kannalta merkittävässä kaavoitushankkeissa, hoito- ja käyttösuunnitelmien ja luonnonvarasuunnitelmien laadinnassa sekä YVA-prosesseissa tulisi kerätä tietoa saamelaisten perinteisestä tiedosta ja luonnonkäytöstä sekä arvioida kokonaisvaltaisesti hankkeen vaikutuksia saamelaiskulttuurille.

Ohjeet tuovat uuden mallin osallistamiselle ja kokonaisvaltaisen lähestymistavan saamelaisten kotiseutualueen alueiden- ja maankäytön suunnitteluun. Akwé: Kon -ohjeita sovelletaan saamelaisten kotiseutualueen luonnonsuojelu-

alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien sekä luonnonvarasuunnitelmien laadinnassa. Kokemuksia Akwé: Kon -ohjeiden soveltamisesta ja ohjeita Akwé: Kon -ohjeiden soveltamiseksi maankäytön ohjauksessa on koottu kansalliselle artikla 8(j)-sivustolle osoitteeseen www.ymparisto.fi/lumonet/8j.

Akwé: Kon -ohjeet on hyväksytty vuonna 2004 biodiversiteettisopimuksen osapuolikokouksessa. Suomi on ensimmäisenä osapuolena aloittanut Akwé: Kon -ohjeiden soveltamisen. Suomella on nyt ainutlaatuinen tilaisuus olla suunnannäyttäjänä kansainväliselle yhteisölle Akwé: Kon -ohjeiden soveltamisessa ja ottaa ohjeistus huomioon kehitettäessä maankäyttöä ohjaavaa lainsäädäntöä ja maankäytön ohjausjärjestelmää.

10.5.2011

Klemetti Näkkäläjärvi
työryhmän puheenjohtaja

SISÄLLYS

Esipuhe	3
Alkusanat	7
Johdanto	9
I. Tarkoitus ja lähestymistapa	11
II. Määritelmät	15
III. Menettelyyn liittyviä huomioita	19
A. Hankkeesta vastaavan järjestämä tiedottaminen ja julkinen kuuleminen	22
B. Niiden alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen sekä osallisten tunnistaminen, joihin ehdotettu hanke todennäköisesti vaikuttaa	22
C. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen osallistumisen mahdollistavat järjestelyt	23
D. Sellaisen yhteisesti sovitun menettelyn perustaminen, joka mahdollistaa ehdotetun hankkeen kohteeksi todennäköisesti joutuvien alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen jäsenten esiin tuomien näkemysten ja ongelmien kirjaamisen	24
E. Riittävien inhimillisten, taloudellisten, teknisten ja oikeudellisten voimavarojen tunnistaminen ja varaaminen, jotta alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt voivat osallistua vaikutusarvioinnin kaikkiin vaiheisiin.....	24
F. Ympäristön käyttö- ja hoito- tai seurantasuunnitelman laatiminen, mukaan lukien varautumissuunnitelmien, jotka koskevat ehdotetusta hankkeesta mahdollisesti aiheutuvia haitallisia kulttuurisia, ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia	24
G. Korvausvastuusta, vahinkojen korvaamisesta, vakuutuksista ja hyvityksestä vastaavien toimijoiden nimeäminen	25
H. Hankkeesta vastaavan sekä alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen välisten sopimusten tai toimintasuunnitelmien laatiminen yhteisesti sovituin ehdoin	25
I. Tarkistus- ja muutoksenhakumenettelyiden luominen.....	25
IV. Kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin sisällyttäminen samaan menettelyyn	27
A. Kulttuuristen vaikutusten arviointi	28
1. Mahdolliset vaikutukset luonnonvarojen jatkuvaan tavanomaiseen käyttöön	29
2. Mahdolliset vaikutukset perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen kunnioittamiseen, säilyttämiseen, suojelemiseen ja ylläpitämiseen.....	29

3.	Menettelytapasäännöt	29
4.	Mahdolliset vaikutukset pyhiin paikkoihin ja niihin liittyviin rituaaleihin tai seremoniallisiin toimintoihin	30
5.	Kulttuurisen yksityisyyden tarpeen kunnioittaminen	30
6.	Mahdolliset vaikutukset tapaoikeuden noudattamiseen	30
B.	Ympäristövaikutusten arviointi	31
1.	Ympäristön nykytilaa koskevat selvitykset.....	31
C.	Sosiaalisten vaikutusten arviointi	33
1.	Nykytilaa koskevat selvitykset.....	34
2.	Taloudelliset näkökohdat	35
3.	Mahdolliset vaikutukset maan hallintaoikeutta ja muuta luonnonvarojen käyttöä koskeviin perinteisiin järjestelmiin	35
4.	Sukupuolta koskevat näkökohdat.....	35
5.	Sukupolvia koskevat näkökohdat	36
6.	Terveys ja turvallisuus.....	36
7.	Vaikutukset sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen.....	36
V.	Yleisiä näkökohtia	37
A.	Asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen ennalta antama tietoon perustuva suostumus	38
B.	Sukupuolta koskevat näkökohdat	38
C.	Vaikutusten arviointi ja yhteisön kehittämissuunnitelmat	39
D.	Oikeudelliset näkökohdat	39
E.	Kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa käytetyn perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen sekä teknologioiden omistusoikeus, suojele ja valvonta	39
F.	Lieventävät ja uhkia rajoittavat toimenpiteet	40
G.	Avoimuuden tarve	40
H.	Tarkistus- ja riidanratkaisumenettelyiden laatiminen	40
VI.	Tavat ja keinot	41
A.	Toimintavalmiuksien vahvistaminen ja palauttaminen	42
B.	Lainsäädäntöön perustuva vaikutusvalta	43
C.	Tiedonvaihto	43
D.	Voimavarat	43
	Kuvaluettelo	44
	Kuvailulehti	45
	Presentationsblad	46
	Documentation page	47
	Govvidanbláddi	48
	Valdättállámsijđo	49
	Čiölggeemga zeá't	50

ALKUSANAT

Kansainvälinen yhteisö on tunnustanut useiden alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen läheisen ja perinteisen riippuvuuden biologisista luonnonvaroista etenkin biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen johdanto-osassa. Sen lisäksi on laajalti tunnustettu, että perinteinen tieto voi edistää sekä biologisen monimuotoisuuden suojelua että sen kestävää käyttöä – jotka molemmat ovat yleissopimuksen keskeisiä tavoitteita – ja että on tarve varmistaa, että perinteisen tiedon käytöstä saata- vat hyödyt jaetaan tasapuolisesti. Tästä syystä yleissopimuksen osapuolet sitoutuivat artiklassa 8(j) kunnioittamaan, suojelemaan ja ylläpitämään biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja kestäväen käytön kannalta merkittävää perinteistä tietoa ja edistämään sen laajempaa soveltamista.

Useimmat alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt elävät alueilla, joilla sijaitsee valtaosa maailman geenivaroista. Ne ovat hyödyntäneet biologista monimuotoisuutta kestäväällä tavalla tuhansien vuosien ajan, ja niiden kulttuurit ja tietämys ovat juurtuneet syvälle ympäristöön, josta ne ovat riippuvaisia. Tästä syystä alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt kantavat usein huolta hankkeista, joita aiotaan toteuttaa niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla, sillä hankkeista voi aiheutua heidän elinkeinoilleen ja perinteiselle tiedolleen pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia.

Yleissopimuksen osapuolet päättivät vastata tähän huoleen laatimalla yhdessä alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen¹ kanssa osana artiklan 8(j) työohjelmaa ohjeet tällaisten hankkeiden kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnille. Artiklaa 8(j) ja siihen liittyviä määräyksiä käsittelevän avoimen työryhmän suositusten perusteella sopimuksen 7. osapuolikokous hyväksyi vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet sellaisten hankkeiden kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnille, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin. Vapaaehtoisissa ohjeissa esitettyjä menettelyjä ja arviointitapoja noudattamalla voidaan todennäköisesti saada merkittävää tietoa ehdotettujen hankkeiden kulttuurisista, ympäristö- ja sosiaalisista vaikutuksista, ja siten ne tulevat osaltaan ehkäisemään hankkeiden mahdollisia haitallisia vaikutuksia alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen toimeentuloon.

Vapaaehtoiset ohjeet nimettiin niiden kokonaisvaltaisen luonteen korostamiseksi mohawkin kielen ilmaisulla, joka merkitsee ”kaikkea luomakunnassa”. Ohjeiden tarkoituksena on tarjota yhteistyöpuitteet, joilla varmistetaan alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen täysipainoinen osallistuminen ehdotettujen hankkeiden kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten huolenaiheiden ja etujen arviointiin. Ohjeet koskevat myös perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen huomioimista vaikutusten arvioinnin yhteydessä sekä ne edistävät asianmukaisten teknologioiden käyttöä.

¹ Suomentajan huomio: paikallisyhteisö tarkoittaa yhteisöjä, jotka noudattavat perinteistä elämäntapaa (Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen artikla 8j).

Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet ovat käytännönläheinen väline, joka vastaa sitä suurempaa painoarvoa, jonka yleissopimuksen osapuolet nykyään antavat tuloshakuisten tavoitteiden asettamiselle ja saavuttamiselle. Niillä pyritään vuoteen 2010 mennessä hidastamaan biologisen monimuotoisuuden vähenemistä merkittävästi kuten yleissopimuksen strategisessa suunnitelmassa ja kestävän kehityksen huippukokouksessa Johannesburgissa 2002 on sovittu. Koska alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt suojelevat merkittävää osaa planeetan terrestrisestä biologisesta monimuotoisuudesta, vapaaehtoisten ohjeiden täytäntöön paneminen voisi myötävaikuttaa vuoden 2010 tavoitteen saavuttamiseen eli hidastaa biologisen monimuotoisuuden häviämistä merkittävästi.

Kehotan kaikkia, joita asia koskee, käyttämään näitä vapaaehtoisia ohjeita yhdessä niiden kuudennessa osapuolikokouksessa hyväksytyjen ohjeiden kanssa, jotka koskevat biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien kysymysten sisällyttämistä ympäristövaikutusten arviointia koskevaan lainsäädäntöön ja/tai arviointimenettelyyn sekä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointiin. Toivon, että saamme vapaaehtoisten ohjeiden käyttäjiltä myös palautetta ja mahdollisia parannusehdotuksia.

Hamdallah Zedan
Pääsihteeri

Johdanto

Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet sellaisten hankkeiden kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalivaikutusten arvioinnille, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin laadittiin biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen toukokuussa 2000 pidetyssä 5. osapuolikokouksessa hyväksytyin artiklaa 8(j) ja siihen liittyviä määräyksiä koskevaan työohjelmaan sisältyvän tehtävän 9 mukaisesti. Työohjelma itsessään hyväksyttiin osapuolten 4. osapuolikokouksessa vuonna 1998 perustaman artiklaa 8(j) ja siihen liittyviä määräyksiä käsittelevän avoimen ad hoc -työryhmän antamien suositusten perusteella.

Artiklaa 8(j) ja siihen liittyviä määräyksiä koskeva työohjelma on keskeisin niistä biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen osapuolien luomista välineistä, joilla osapuolet pyrkivät toteuttamaan artiklan 8(j) tavoitteet kunnioittaa, suojella ja ylläpitää alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen sellaista tietoa, innovaatioita ja käytäntöjä, joka on merkittävää biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kannalta ja edistää ja laajentaa niiden soveltamista mainittujen yhteisöjen luvalla ja myötävaikutuksella sekä rohkaista tietämyksestä, keksinnöistä ja käytännöstä saadun hyödyn tasapuolista jakoa. Työohjelman muita keskeisiä osatekijöitä ovat; alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen osallistumismenettelyt, tila ja kehityssuunnat, hyötyjen tasapuolinen jako, oikeudelliset tekijät sekä seurantaa koskevat osatekijät, joihin nämä ohjeet kuuluvat.

Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet tarjoavat osapuolille ja hallituksille ohjeistusta alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien sisällyttämisestä uusiin tai nykyisiin vaikutusarviointia koskeviin menettelyihin. Ohjeita tulisi soveltaa niiden ohjeiden yhteydessä, jotka koskevat biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien kysymysten sisällyttämistä ympäristövaikutusten arviointia koskevaan lainsäädäntöön tai prosessiin sekä strategiseen ympäristövaikutusten arviointiin. Sopimuksen osapuolet hyväksyivät nämä ohjeet osapuolikokouksensa päätöksessä VI/7 A, ja ne sisältyvät kyseisen päätöksen liitteisiin.

Osapuolia ja hallituksia kehoitetaan huomioimaan vapaaehtoiset ohjeet aina kun suunnitellaan hankkeita alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhille paikoille ja niiden perinteisesti asuttamille tai käyttämille maa- tai vesialueille tai jotka toden-

näköisesti vaikuttavat näihin. Vastaavasti kansainvälisiä rahoituslaitoksia ja kehitysyhteistyöjärjestöjä kehoitetaan huomioimaan tarve sisällyttää ohjeet kahdenvälisiin ja monenvälisiin yhteistyöhankkeisiin ja käyttää niitä sekä varautumaan tarvittaessa rahoittamaan ehdotettujen hankkeiden ja poliittisten ohjelmien haitallisten vaikutusten ja riskitekijöiden ehkäisyä ja lieventämistä. Vapaaehtoisia ohjeita tulisi soveltaa kunkin kehittämisaloitteen olosuhteiden edellyttämällä tavalla.

Vapaaehtoisia Akwé: Kon -ohjeita noudattamalla voidaan edistää merkittävästi biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen tavoitteita perinteisen tiedon suhteen, kuten on määritelty artiklassa 8(j) ja sitä koskevissa määräyksissä.

Akwé: Kon¹

Vapaaehtoiset ohjeet sellaisten hankkeiden kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnille, joita on ehdotettu toteutettavaksi alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämillä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin.

¹ Kokonaisvaltainen mohawkinkielinen ilmaisu merkitsee ”kaikkea luomakunnassa”. Ilmaisun on peräisin Kahnawake-yhteisöltä, joka asuu lähellä ohjeiden neuvottelupaikkaa Montrealia.

I. Tarkoitus ja lähestymistapa

1. Akwé: Kon -ohjeet ovat vapaaehtoiset ja tarkoitettu yleissopimuksen osapuolten ja hallitusten käytettäväksi kansallisen lainsäädännön puitteissa ohjeena niiden kehittäessä ja pannaha täytäntöön omia vaikutusarviointijärjestelmiään. Ohjeet tulisi huomioida aina suunniteltaessa hankkeita, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin.
2. Ohjeiden tavoitteena on tarjota yleisluonteisia neuvoja siitä, miten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen kulttuuriset, ympäristö- mukaan lukien biodiversiteetti- ja sosiaaliset näkökohdat voidaan sisällyttää uusiin ja jo olemassa oleviin vaikutusarviointimenettelyihin ottaen huomioon, että osassa nykyisistä menettelyistä nämä näkökohdat voidaan huomioida erilaisin tavoin. Ohjeita tulisi soveltaa niiden ohjeiden kanssa, jotka koskevat biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien kysymysten sisällyttämistä ympäristövaikutusten arviointia koskevaan lainsäädäntöön ja /tai prosessiin sekä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointiin. Sopimuksen osapuolet hyväksyivät nämä ohjeet osapuolokokouksensa päätöksen VI/7 A ensimmäisessä kohdassa, ja ne sisältyvät kyseisen päätöksen liitteeseen.
3. Tarkemmin ottaen ohjeiden tarkoituksena on tarjota viitekehys yhteistyölle, jonka puitteissa hallitukset, alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt, päätöksentekijät sekä hankkeista vastaavat tahot voivat
 - (a) tukea alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen täysipainoista ja tehokasta osallistumista tutkittavien vaikutusten rajaukseen, arvioinnin laajuuden selvittämiseen ja hankkeiden suunnitteluun;
 - (b) huomioida asianmukaisesti alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen kulttuuriset, ympäristöön liittyvät ja sosiaaliset huolenaiheet ja edut, erityisesti huomioiden naiset, joihin kohdistuu usein suhteettoman suuri osa kehityshankkeiden kielteisistä vaikutuksista;
 - (c) huomioida alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen perinteinen tieto, innovaatiot ja käytännöt osana ympäristö-, sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arviointia, ottaen asianmukaisesti huomioon perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen omistusoikeuden ja tarpeen suojella ja säilyttää perinteinen tieto, innovaatiot ja käytännöt;
 - (d) edistää tarkoituksenmukaisen tekniikan käyttöä;
 - (e) tunnistaa ja toteuttaa tarkoituksenmukaiset toimenpiteet ehdotettujen hankkeiden mahdollisten haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi;
 - (f) ottaa huomioon kulttuuristen, ympäristöön liittyvien ja sosiaalisten osatekijöiden väliset vuorovaikutussuhteet.

4. Ohjeissa tunnustetaan, että hankkeet eroavat huomattavasti mittakaavaltaan, laajuudeltaan ja sisällöltään sellaisten näkökohtien suhteen kuin laajuus, koko ja kesto, strateginen ja taloudellinen merkitys sekä vaikutusten luonne. Tämän vuoksi ohjeita on sovellettava kunkin hankkeen olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Yksittäiset valtiot voivat määritellä kulttuuristen-, ympäristöllisten- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin vaiheet uudelleen tarpeitaan ja vaatimuksiaan vastaavalla tavalla ottaen huomioon alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen tarpeet ja huolenaiheet sekä kansalliset lainsäädännölliset, hallinnolliset ja poliittiset kehykset. Tässä yhteydessä valtioiden tulisi huomioida, että minkään ohjeissa ei tulisi vaikuttaa haitallisesti biologiseen monimuotoisuuteen eikä muiden yhteisöjen toimeentuloon ja että ohjeet tulisi panna täytäntöön tavalla, joka on yhdenmukainen kansainvälisen oikeuden ja muiden kansainvälisten velvoitteiden kanssa.
5. Kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arviointimenettelyissä tulisi viitata muuhun asiaankuuluvaan kansalliseen lainsäädäntöön, asetuksiin ja ohjeisiin sekä kyseisen valtion ratifioimiin kansainvälisiin ja monenvälisiin ympäristösopimuksiin ja pöytäkirjoihin, jotka ovat tulleet voimaan. Tässä yhteydessä valtioiden tulisi huomioida, ettei minkään näissä ohjeissa tulisi vaikuttaa haitallisesti biologiseen monimuotoisuuteen ja että ohjeet tulisi panna täytäntöön kansainvälisen oikeuden ja muiden kansainvälisten velvoitteiden kanssa yhdenmukaisella tavalla.

II. Määritelmät

6. Näissä ohjeissa

- (a) ”kulttuuristen vaikutusten arviointi” tarkoittaa arviointia, jossa tarkastellaan hankkeen todennäköisiä vaikutuksia tietyn ryhmän tai yhteisön elämäntapaan ja johon kyseinen ryhmä tai yhteisö osallistuu täysipainoisesti ja jonka kyseinen ryhmä tai yhteisö mahdollisesti suorittaa. Kulttuuristen vaikutusten arvioinnissa tarkastellaan yleensä ehdotetun hankkeen vaikutuksia, sekä hyödyllisiä että haitallisia, jotka saattavat kohdistua esimerkiksi kyseisen vaikutusalueen yhteisön arvoihin, uskomusjärjestelmiin, tapaoikeuteen, kieleen tai kieliin, tapoihin, talouteen, ja suhteisiin, joita yhteisöllä on paikalliseen ympäristöön ja tiettyihin lajeihin sekä yhteisön yhteiskunnalliseen järjestäytymiseen ja perinteisiin;
- (b) ”kulttuuriperintöön kohdistuvien vaikutusten arviointi” tarkoittaa arviointia, jossa tarkastellaan hankkeen todennäköisiä sekä hyödyllisiä että haitallisia vaikutuksia yhteisön kulttuuriperinnön fyysisiin ilmenemismuotoihin, kuten paikkoihin, rakennelmiin ja jäänteisiin, joilla on arkeologista, arkkitehtonista, historiallista, uskonnollista, henkistä, kulttuurista, ekologista tai esteettistä arvoa tai merkitystä;
- (c) ”tapaoikeus” tarkoittaa oikeutta, joka koostuu oikeudellisiksi vaatimuksiksi tai velvoittaviksi käyttäytymissäännöiksi katsotuista tavoista; käytäntöjä ja käsityksiä, jotka ovat niin keskeinen ja olennainen osa sosiaalista ja taloudellista järjestelmää, että niihin suhtaudutaan ikään kuin ne olisivat lakeja²;
- (d) ”ympäristövaikutusten arviointi” tarkoittaa arviointimenettelyä, jossa tarkastellaan ehdotetun hankkeen todennäköisiä ympäristövaikutuksia ja ehdotetaan vaikutuksia lieventäviä toimenpiteitä. Arvioinnissa on huomioitava, että sosioekonomiset ja kulttuuriset sekä ihmisten terveyteen kohdistuvat sekä hyödylliset että haitalliset vaikutukset ovat yhteydessä toisiinsa;
- (e) ”pyhä paikka” voi tarkoittaa paikkaa, kohdetta, rakennelmaa, aluetta tai alueen luonnon erityispiirrettä, jota kansalliset hallitukset tai alkuperäiskansat pitävät alkuperäiskansa- tai paikallisyhteisön tapojen mukaisesti erityisen tärkeänä paikan uskonnollisen ja/tai henkisen merkityksen vuoksi;
- (f) ”sosiaalisten vaikutusten arviointi” tarkoittaa arviointia, jossa tarkastellaan hankkeen todennäköisiä sekä hyödyllisiä että haitallisia vaikutuksia tietyn yhteisön taloudellisiin, sosiaalisiin, kulttuurisiin, kansalaisuuteen liittyviin ja poliittisiin oikeuksiin sekä hyvinvointiin, elinvoimaisuuteen ja elinkykyisyyteen; toisin sanoen arvioinnissa tarkastellaan yhteisön elämänlaatuun kohdistuvia vaikutuksia mitattuna erilaisilla sosioekonomisilla mittareilla, joita

2 Katso määritelmä teoksesta Black's Law Dictionary (7. painos), 2000.

ovat muun muassa tulonjako, fyysinen ja sosiaalinen yhtenäisyys, yksilöiden ja yhteisöjen suoja sekä työllisyystason, työllistymismahdollisuuksien, terveyden, hyvinvoinnin, koulutuksen sekä asumisen, asuntojen, infrastruktuurin ja palveluiden saatavuus ja laatutasot;

- (g) ”strateginen ympäristöarviointi” tarkoittaa arviointimenettelyä, jossa tarkastellaan ehdotettujen politiikkojen, suunnitelmien tai ohjelmien todennäköisiä ympäristövaikutuksia, jotta varmistettaisiin, että ne tulisivat täysin huomioon otetuiksi ja käsitellyiksi päätöksenteon varhaisessa vaiheessa yhdessä taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen näkökohtien kanssa³;
- (h) ”perinteinen tieto” tarkoittaa alkuperäiskansa- ja perinteistä elämäntapaa noudattavien paikallisyhteisöjen perinteistä tietämystä, innovaatioita ja käytäntöjä, jotka ovat biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja kestävän käytön kannalta merkittäviä.

³ Termi on johdettu määritelmästä, joka on esitetty päätöksen VI/7 A liitteisiin sisältyvissä ohjeissa (ohjeiden 1 kohdan b alakohta), jotka koskevat biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien kysymysten sisällyttämistä ympäristövaikutusten arviointia koskevaan lainsäädäntöön ja /tai prosessiin sekä strategiseen ympäristövaikutusten arviointiin.

III. Menettelyyn liittyviä huomioita

7. Todeten, että arviointimenettelyyn osallistuviin tahoihin saattavat kuulua hankkeesta vastaava, yksi tai useampivaltion laitos, alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjä, osallisia sekä arvioinnin suorittavia teknisiä asiantuntijoita; todeten lisäksi, että kulttuuriset, ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset on suotavaa sisällyttää samaan arviointiprosessiin ja huomioiden ympäristövaikutusten arvioinnin perustavanlaatuiset osatekijät sellaisina kuin ne on kuvattu ohjeissa, jotka koskevat biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien kysymysten sisällyttämistä ympäristövaikutusten arviointia koskevaan lainsäädäntöön ja/ tai prosessiin sekä strategiseen ympäristövaikutusten arviointiin;

kokonaisvaltaisen arvioinnin tulisi sisältää seuraavat vaiheet:

(a) *Valmisteluvaihe:*

- (i) vaikutusten arvioinnin laajuuden selvittäminen,
- (ii) tutkittavien vaikutusten rajaaminen,

(b) *Varsinainen arviointivaihe,*

- (i) vaikutusten tarkastelu ja arviointi,
- (ii) lieventävien toimenpiteiden tarkastelu (johon sisältyvät hankkeen toteuttamatta jättäminen, vaihtoehtoisten ratkaisujen etsiminen vaikutusten välttämiseksi, varotoimien sisällyttäminen hankkeen suunnitteluun tai rahallisen ja/ tai muun korvauksen järjestäminen haitallisista vaikutuksista),

(c) *Raportointi- ja päätöksentekovaihe,*

- (i) raportointi vaikutusarvioinnista,
- (ii) vaikutusarvioinnin tarkastelu,
- (iii) päätöksenteko, ja
- (iv) hallinnointia ja seuranta koskevien suunnitelmien laatiminen, johon sisältyvät tehtävien ja vastuiden, vaihtoehtoisten ehdotusten sekä lieventämistä koskevien vaatimusten ja ehtojen selvittäminen,

(d) *Seuranta- ja auditointivaihe: seuranta ja ympäristöauditointi*

8. Laadittaessa vaikutusten arviointia hankkeista, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin, voidaan osana edellä kuvattuja vaiheita harkita myös seuraavia toimenpiteitä:

- (a) hankkeesta vastaavan järjestämää tiedottamista ja julkista kuulemista kyseisestä hankkeesta,
 - (b) niiden alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen sekä muiden osallistuntunnistamista, joihin suunniteltu hanke todennäköisesti vaikuttaa,
 - (c) alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen, mukaan lukien naisten, nuorten, vanhusten ja muiden suojaa tarvitsevien ryhmien osallistumisen takaamiseksi vaikutusten arvioinnissa tulee kehittää sopivia menetelmiä,
 - (d) yhteisesti sovitun menettelyn perustamista alkuperäiskansa- tai paikallisyhteisön niiden jäsenten näkökohtien ja huolenaiheiden kirjaamiseksi, joiden etuihin hanke todennäköisesti vaikuttaa,
 - (e) menettelyn perustamista, jonka välityksellä paikallis- ja alkuperäiskansayhteisöt voivat ilmoittaa hyväksyvänsä tai vastustavansa omaan yhteisöönsä mahdollisesti vaikuttavaa hanketta,
 - (f) tarvittavien inhimillisten, taloudellisten, teknisten ja oikeudellisten voimavarojen tunnistamista ja tarjoamista, jotta alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt voivat tehokkaasti osallistua vaikutusarvioinnin kaikkiin vaiheisiin,
 - (g) ympäristönkäyttö- tai seurantasuunnitelman laatimista, mukaan lukien varautumissuunnitelmat, jotka koskevat hankkeesta mahdollisesti aiheutuvia haitallisia kulttuurisia, ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia,
 - (h) korvausvastuista, vahinkojen korvaamisesta, vakuutuksista ja hyvityksestä vastaavien toimijoiden tunnistamista,
 - (i) Päätäminen tarpeen mukaan yhteisesti sovituin ehdoin hankkeesta vastaavan ja vaikutusten kohteena olevien alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen välillä, sopimuksista tai toimintasuunnitelmista ehdotetun hankkeen kaikkien kielteisten vaikutusten ehkäisemis- ja lieventämistoimien toteuttamisesta.
 - (j) Muutoksenhakumenettelyluomista.
9. Vaikka kulttuuristen, ympäristö ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa keskitytään lähtökohtaisesti eri näkökohtiin, oletuksena on, että kaikki kolme arviointia toteutetaan noudattaen pääasiassa samoja askelia tai vaiheita. Kun kyse kuitenkin on pienimuotoisista, paikallisesti ideoiduista ja toteutettavista hankkeista, arvioinnissa voidaan jättää joitakin näistä vaiheista huomiotta.

A. Hankkeesta vastaavan järjestämä tiedottaminen ja julkinen kuuleminen

- 10.** Hankkeesta vastaavan tai toimivaltaisen valtion viranomaisen pitäisi tiedottaa ja järjestää julkinen kuuleminen hankkeesta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tiedottamisessa tulisi käyttää kaikkia tavanomaisia julkisia tiedotusvälineitä (painettuja, sähköisiä ja henkilökohtaisia viestimiä, kuten sanomalehtiä, radiota, televisiota, joukkokirjeitä ja kyläkokouksia), ottaa huomioon syrjäisten tai eristyneiden tai suureksi osaksi lukutaidottomien yhteisöjen tilanne ja varmistettava, että tiedottaminen ja kuuleminen tapahtuvat asianomaisten yhteisöjen ja alueen kielellä tai kielillä. Ilmoituksessa on nimettävä selkeästi hankkeesta vastaava. Lisäksi siinä on esiteltävä lyhyesti hanke sekä paikat ja yhteisöt, joihin ehdotus todennäköisesti vaikuttaa, mahdolliset vaikutukset biologisen monimuotoisuuden suojeluun ja kestävään käyttöön sekä mahdolliset kulttuuriset ja sosiaaliset vaikutukset, julkisen kuulemisen järjestelyt, yhteystiedot sekä hankkeen suunnittelun ja mahdollisen toteuttamisen aikataulut, mukaan lukien vaikutusarviointimenettelyn aikataulut sekä kansallisen ja alueellisen lainsäädännön sekä osa-alueellisten, alueellisten ja kansainvälisten sopimusten asettamat velvoitteet.
- 11.** Suunnitelma hankkeesta ja sen vaikutusarvioinnista tulisi olla asianomaisia alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjä edustavien järjestöjen sekä osallisten käytettävissä julkista arviointia ja kuulemistä varten. Niiden tulisi sisältää olennaiset tiedot hankkeesta. Ehdotettua hanketta koskeva tiedottaminen ja julkinen kuuleminen olisi ajoitettava niin, että asianomaiset alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt ehtisivät varautua esittämään näkökantonsa. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöille tulisi antaa mahdollisuus esittää kantansa niin, että tämä saisi hankkeesta vastaavan täyden ja oikeudenmukaisen tarkastelun.

B. Niiden alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen sekä osallisten tunnistaminen, joihin ehdotettu hanke todennäköisesti vaikuttaa

- 12.** Kaikissa hankkeissa, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin, alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt tulisi kutsua osallistumaan arviointi- ja suunnittelumenettelyn kaikkiin vaiheisiin. Näitä osallistujia tulisi täysimääräisesti kunnioittaa menettelyn kaikissa vaiheissa, suunnittelu ja täytäntöönpano mukaan lukien.

13. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen jäsenten, asiantuntijoiden ja järjestöjen sekä muiden osallisten tunnistamiseksi olisi käynnistettävä virallinen menettely, johon sisältyisi paikallinen ja avoin kuuleminen. Kun kaikki osapuolet olisi määritetty, olisi tarkoituksenmukaista perustaa virallinen kaikkia osapuolia edustava yhteistyöelin ja määritellä sen valtuudet antaa neuvoja vaikutusarviointimenettelyssä, erityisesti tutkittavien vaikutusten rajausten ja arvioinnin laajuuden selvittämisen suhteen, laadittaessa ympäristön käyttö ja hoito- sekä seurantasuunnitelmaa, sekä kulttuurista ja sosiaalista varautumissuunnitelmaa. Yhteistyöelintä perustettaessa erityistä huomiota olisi kiinnitettävä alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen riittävän edustuksen varmistamiseen.

C. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen osallistumisen mahdollistavat järjestelyt

14. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt, joihin hanke vaikuttaa, tulisi kutsua osallistumaan sellaisten elinten toimintaan, jotka on perustettu antamaan neuvoja tutkittavien vaikutusten rajauksessa ja arvioinnin laajuuden selvittämisessä tai heitä on kuultava hankkeen vaikutuksia arvioitaessa. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen olisi voitava osallistua kansallisen lainsäädännön mukaisesti vaikutusten arvioinnin ohjeistuksen laatimiseen. Tutkittavien vaikutusten rajauksessa ja arvioinnin laajuuden selvittämisessä olisi huomioitava myös asianosaisen yhteisön laatimat yhteisön kehittämissuunnitelmat ja strategista ympäristöarviointia koskevat menettelyt.
15. Sen lisäksi, että asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen on oltava edustettuina elimissä, jotka on perustettu antamaan neuvontaa vaikutusarvioinnin muissa vaiheissa, niiden täysimääräisen ja tosiasiallisen osallistumisen takaamiseksi vaikutusarvioinnin ja päätöksenteon aikana tulisi huomioida myös yhteisön osallistamista tukevat toimintamallit. Lisäksi hankkeesta vastaavan tulisi antaa asianomaiselle yhteisölle säännöllistä palautetta vaikutusarvioinnin ja hankkeen kehittymisen kaikissa vaiheissa.
16. Asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen osallistumisen helpottamiseksi tulisi nimetä paikalliset asiantuntijat, tunnustaa heidän asiantuntemuksensa ja heidät tulisi osallistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

D. Sellaisen yhteisesti sovitun menettelyn perustaminen, joka mahdollistaa ehdotetun hankkeen kohteeksi todennäköisesti joutuvien alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen jäsenten esiin tuomien näkemysten ja ongelmien kirjaamisen

17. Hankkeesta vastaavan ja asianomaisten alkuperäiskansa- tai paikallisyhteisöjen pitäisi sopia järjestely, joka mahdollistaa yhteisöjen näkemysten ja ongelmien kirjaamisen asianmukaisesti, sillä yhteisöjen jäsenet eivät välttämättä voi osallistua julkisiin kokouksiin esimerkiksi yhteisön etäisen sijainnin tai heikon terveydentilan vuoksi. Ensisijainen tapa tuoda yhteisön jäsenten näkemyksiä esiin voi olla niiden esittäminen kirjallisesti. Yhteisöjen suostumuksella voidaan kuitenkin käyttää myös kuva- tai ääninauhua tai muita sopivia tapoja.

E. Riittävien inhimillisten, taloudellisten, teknisten ja oikeudellisten voimavarojen tunnistaminen ja varaaminen, jotta alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt voivat osallistua vaikutusarvioinnin kaikkiin vaiheisiin

18. Inhimillisten, taloudellisten, teknisten ja lainsäädännöllisten voimavarojen varhainen tunnistaminen valtion ja asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen taholta ja, jos olosuhteet antavat aihetta, tarvittavien henkilö-, taloudellisten, teknisten ja oikeudellisten voimavarojen osoittaminen, erityisesti alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöille niiden asiantuntemuksen tukemiseen, mahdollistaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen tehokkaan osallistumisen vaikutusten arviointimenettelyyn. Yleisesti ottaen, mitä laajempi ehdotettu hanke on, sitä suuremmat ja laaja-alaisemmat sen mahdolliset vaikutukset ovat ja siten sitä suuremmat ovat tukeen ja toimintaedellytysten vahvistamiseen kohdistuvat vaatimukset.

F. Ympäristön käyttö- ja hoito- tai seurantasuunnitelman laatiminen, mukaan lukien varautumissuunnitelmien, jotka koskevat ehdotetusta hankkeesta mahdollisesti aiheutuvia haitallisia kulttuurisia, ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia

19. Hyötyjen maksimoimiseksi ja haittojen minimoimiseksi on useimmissa tapauksissa tarpeen laatia ympäristön käyttö- ja hoito- tai seurantasuunnitelma, joka luo puitteet hankkeen toteuttamiselle. Ympäristön käyttö- ja hoito- tai seurantasuunnitelman laatimisessa olisi noudatettava asianomaisen yhteisön kehittämissuunnitelmaa ja/tai strategista ympäristöarviointia koskevia toimenpiteitä, jos yhteisö on laatinut sellaiset. Suunnitelmaan tulisi lisäksi sisällyttää varautumissuunnitelmat mahdollisille haitallisille kulttuurisille ja sosiaalisille vaikutuksille.

G. Korvausvastuusta, vahinkojen korvaamisesta, vakuutuksista ja hyvityksestä vastaavien toimijoiden nimeäminen

- 20.** Asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen sekä niitä ylläpitävien ekosysteemien terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ja siihen määrään saakka kuin on mahdollista, hankkeiden haitallisten kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalivaikutusten estämiseksi on tärkeää nimetä selkeästi korvausvastuusta, vahinkojen korvaamisesta, vakuutuksista ja hyvityksestä vastaavat toimijat.

H. Hankkeesta vastaavan sekä alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen välisten sopimusten tai toimintasuunnitelmien laatiminen yhteisesti sovituin ehdoin

- 21.** Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen etujen suojelemiseksi yhteisö ja hankkeen edustaja voivat neuvotella hanketta koskevan sopimuksen. Kansallisen lainsäädännön ja määräysten puitteissa sopimuksessa voidaan käsitellä vaikutusten arvioinnin menettelytapakysymyksiä, mukaan lukien mahdollisuus, että hanketta ei toteuteta ja määrittää osapuolten oikeudet, velvollisuudet ja vastuut sekä sopia toimenpiteistä ehdotetun hankkeen mahdollisten haitallisten vaikutusten estämiseksi tai lieventämiseksi.

I. Tarkistus- ja muutoksenhakumenettelyiden luominen

- 22.** Osapuolten tulisi, mikäli ne eivät ole vielä sitä tehneet, pyrkiä kansallisen lainsäädännön mukaisella tavalla takaamaan asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen täysimääräinen osallistuminen ehdotettuja hankkeita koskevaan päätöksentekomenettelyyn, tarkistus- ja muutoksenhakumenettely mukaan lukien, ottaen huomioon erilaiset sovittelu- ja riidanratkaisumenettelyt, joihin voi sisältyä tavanomaisia menettelytapoja.

IV. Kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin sisällyttäminen samaan menettelyyn

- 23.** Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöillä on erityislaatuinen suhde ympäristöön. Sen vuoksi ohjeissa on mahdollistettu kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arviointien sisällyttäminen samaan menettelyyn. Vaikutusarviointien toteutuksen tulisi täyttää biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen artikloissa 14 ja 8(j) asetetut vaatimukset; lisäksi toteutuksessa tulisi huomioida artiklaa 8(j) ja siihen liittyviä velvoitteita koskevaa työohjelmaa ohjaavat yleiset periaatteet. Ohjeiden tulisi ottaa huomioon työ, joka on tehty sisällytettäessä biologista monimuotoisuutta koskevia asioita ympäristövaikutusten arviointiin ja strategiseen ympäristöarviointiin yleissopimuksen artiklan 14 mukaisesti sekä kiinnittää erityistä huomiota kulttuuristen ja sosiaalisten näkökohtien sisällyttämiseen kaikkiin ympäristövaikutusten arviointia koskeviin säädöksiin ja politiikkoihin.

A. Kulttuuristen vaikutusten arviointi

- 24.** Kulttuuristen vaikutusten arviointi menettelyssä ja erityisesti arvioinnin laajuuden selvittämisen ja vaikutusten rajauksen määrittämisen yhteydessä on pyrittävä tunnistamaan seikat, jotka ovat kulttuurin kannalta erityisen keskeisiä. Niitä voivat olla muun muassa kulttuuriperintö, uskonnot, uskomukset ja pyhät opetukset, perinteiset käytännöt, sosiaalisen järjestyksen muodot, luonnonvarojen käyttöön liittyvät järjestelmät, kuten maankäyttötavat, kulttuurisesti merkittävät paikat, kulttuuristen resurssien taloudellinen arvottaminen, pyhät paikat, juhlamenot, kielet, tapaoikeuden järjestelmät sekä poliittiset rakenteet, roolit ja tavat. Kulttuurivaikutusten arviointia kehitettäessä on näin ollen huomioitava kaikkiin kulttuurin ilmenemismuotoihin, myös pyhiin paikkoihin, kohdistuvat mahdolliset vaikutukset.
- 25.** Kulttuuriperintöön kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa tarkastellaan ehdotetun hankkeen todennäköisiä vaikutuksia yhteisön kulttuuriperinnön fyysisiin ilmenemismuotoihin. Sitä säätelee useissa tapauksissa kansallinen kulttuuriperintöä koskeva lainsäädäntö. Kulttuuriperintöön kohdistuvassa arvioinnissa on otettava, olosuhteiden näin edellyttäessä, huomioon kansainväliset, kansalliset ja paikalliset perintöä koskevat arvot.
- 26.** Jos hankkeen maarakennustöiden yhteydessä löydetään paikkoja tai esineitä, joilla on mahdollisesti kulttuuriperinnöllistä merkitystä, kaikki työt löytöpaikalla ja sen ympäristössä olisi keskeytettävä, kunnes asianmukainen arkeologinen tai kulttuuriperintöä koskeva arviointi on saatu suoritettua.
- 27.** Kulttuuristen vaikutusten arvioinnin laajuutta määritettäessä on syytä huomioida seuraavat seikat:

- (a) mahdolliset vaikutukset elollisten luonnonvarojen jatkuvaan tavanomaiseen käyttöön,
- (b) mahdolliset vaikutukset perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen kunnioittamiseen, säilyttämiseen, suojelemiseen ja ylläpitämiseen,
- (c) menettelytavat,
- (d) mahdolliset vaikutukset pyhiin paikkoihin ja niihin liittyviin rituaaleihin tai seremoniallisiin toimintoihin,
- (e) kulttuurisen yksityisyyden tarpeen kunnioittaminen,
- (f) mahdolliset vaikutukset tapaoikeuden noudattamiseen.

1. Mahdolliset vaikutukset luonnonvarojen jatkuvaan tavanomaiseen käyttöön

28. Arvioinneissa pitäisi huomioida täysipainoisesti elollisten luonnonvarojen tavanomaiset käyttötavat, jotka täyttävät yleissopimuksen ja erityisesti artiklan 10(c) vaatimukset, sillä tällaisten käytötapojen ylläpitämisen ja kasvattavan geneettisen monimuotoisuuden väheneminen voi johtaa perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen katoamiseen.

2. Mahdolliset vaikutukset perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen kunnioittamiseen, säilyttämiseen, suojelemiseen ja ylläpitämiseen

29. Kulttuuristen vaikutusten arvioinnin yhteydessä on kiinnitettävä huomiota perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen haltijoihin sekä tietämykseen itseensä. Arvioinnissa olisi huomioitava perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen omistajuutta, saantia, hallitsemista, käyttöä ja levittämistä sääntelevä tapaoikeus. Salaisen tai pyhän tietämyksen paljastamisen suhteen on syytä noudattaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen menettelytapasääntöjä myös julkisten kuulemisten ja oikeuskäsittelyiden yhteydessä. Salaisen ja/tai pyhän tietämyksen paljastamiseen on varmistettava etukäteen pyydetty tietoon perustuva suostumus ja asianmukaiset suojoitoimenpiteet.

3. Menettelytapasäännöt

30. Osana hankkeesta vastaavan ja asianosaisten yhteisöjen sopimuksia tai toimintasuunnitelmia voitaisiin luoda menettelytapasääntöjä hankkeen ja sitä toteuttavan henkilöstön asianmukaisen toiminnan helpottamiseksi alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja perinteisesti asuttamilla tai käyttämillä maa- ja vesialueilla. Tapauskohtaisia menettelytapasääntöjä voi olla tarvetta luoda erityisille hankkeille (esimerkiksi seikkailumatkailulle, kaivostoiminnalle) ja niissä voi olla tarve ottaa huomioon käyttäytyminen, jota on noudatettava vierailtaessa paikallisyhteisöissä, etenkin erityisillä paikoilla tai kun ollaan tekemisissä alkuperäiskansa- tai paikallisyhteisöjen kanssa.

4. Mahdolliset vaikutukset pyhiin paikkoihin ja niihin liittyviin rituaaleihin tai seremoniallisiin toimintoihin

- 31.** Kun suunnitellaan hankkeita, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin paikkoihin, on toteutukseen osallistuvien työntekijöiden oltava tietoisia siitä, että monilla pyhillä paikoilla sekä muuten kulttuurisesti merkittävillä paikoilla ja alueilla voi olla merkittäviä tehtäviä biologisen monimuotoisuuden suojelussa ja kestävässä käytössä ja laajasti ottaen tärkeiden luonnonvarojen ylläpitämisessä, joihin nämä yhteisöt perustavat hyvinvointinsa.
- 32.** Jos vaikutusten arvioinnissa on tarkasteltava ehdotetun hankkeen mahdollisia vaikutuksia pyhään paikkaan, arvioinnin yhteydessä olisi myös valittava hankkeelle vaihtoehtoisia paikkoja yhteistyössä paikan valvojien ja koko asianomaisen yhteisön kanssa. Jos ehdotettu hanke vaikuttaa pyhään paikkaan ja jos paikkaa ei ole suojeltu minkään lain nojalla, asianomainen alkuperäiskansa- tai paikallisyhteisö voi haluta paikkaa koskevien menettelytapasääntöjen laatimista ehdotetun hankkeen yhteydessä.

5. Kulttuurisen yksityisyyden tarpeen kunnioittaminen

- 33.** Hankkeen vastaavan ja muiden hankkeen parissa työskentelevien henkilöiden tulee kunnioittaa kulttuurisesti arkoja aiheita ja alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen yksityisyyden tarvetta erityisesti tärkeiden rituaalien ja pyhien toimitusten, kuten siirtymäriittien ja kuolemaan liittyvien toimitusten, yhteydessä. Heidän tulee myös huolehtia, ettei heidän toimintansa häiritse yhteisöjen päivittäistä elämää ja muita toimia.

6. Mahdolliset vaikutukset tapaoikeuden noudattamiseen

- 34.** Vaikutusten arvioinnin yhteydessä on tarkasteltava myös ehdotettujen hankkeiden mahdollisia vaikutuksia asianomaisen yhteisön tapaoikeuteen. Jos hanke edellyttää ulkopuolisen työvoiman käyttämistä tai paikallisten tavanomaisten järjestelmien (kuten maan hallintaoikeutta tai luonnonvarojen ja hyötyjen jakamista koskevien) muuttamista, hankkeesta voi seurata ristiriitoja. Tämän vuoksi voi olla tarpeen koontaa joitain tapaoikeuden osia, selkeyttää oikeudenkäyttöön liittyviä seikkoja ja neuvotella siitä, miten paikallislakien loukkaukset voidaan saada rajattua mahdollisimman vähäisiksi.

B. Ympäristövaikutusten arviointi

- 35.** Laadittaessa ympäristövaikutusten arviointia hankkeista, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin paikkoihin, on huomioitava ohjeet, jotka koskevat biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien kysymysten sisällyttämistä ympäristövaikutusten arviointia koskevaan lainsäädäntöön ja/tai prosessiin sekä strategiseen ympäristövaikutusten arviointiin. Kansallisessa ympäristövaikutusten arviointia koskevassa lainsäädännössä ja siihen liittyvissä menettelyissä on syytä kunnioittaa olemassa olevia perinnäisiä maa- ja sopimusoikeuksia sekä alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen laillisesti vahvistettuja oikeuksia. Tiedonkeruuprosessin kuluessa ympäristövaikutusten arviointi voi tukea alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen oikeuksien suojelua tunnistamalla asianomaisten yhteisöjen erityiset toimet, tavat ja uskomukset.
- 36.** Hankkeen suorat vaikutukset tulisi arvioida paikalliseen biologiseen monimuotoisuuteen ekosysteemin, lajien ja perimän tasoilla. Erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota niihin biologisen monimuotoisuuden osatekijöihin, joista asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen jäsenten toimeentulo, hyvinvointi ja muut tarpeet ovat riippuvaisia. Epäsuorat vaikutukset on arvioitava huolellisesti ja niitä on seurattava pitkällä aikavälillä. Hanke-ehdotusta tulee arvioida perusteellisesti mitä tulee vieraslajien luontoon pääsemiseen.

I. Ympäristön nykytilaa koskevat selvitykset

- 37.** Jotta hanketta koskeva ympäristövaikutusten arviointi voitaisiin tehdä hyvin, on suositeltavaa ensin koota ympäristöä koskevat perustiedot alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöille erityisen merkittävien biologisen monimuotoisuuden osatekijöiden tunnistamiseksi yhteistyössä asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen kanssa. Sekä biologisen monimuotoisuuden että kulttuuristen arvojen suojelu edellyttävät yksityiskohtaista tietoa elollisista luonnonvaroista – ekosysteemeistä, lajeista ja geneettisestä monimuotoisuudesta – ja näiden varojen arvottamisesta. Nykytilaa koskevaan selvitykseen tulisi sisältyä esimerkiksi, esiintyykö hankkeen vaikutusten kohteena olevia luontotyyppisiä nykyisillä suojelualueilla (kansallisessa suojelualuejärjestelmässä) ja onko erityisiä ravinto- ja viljelykasvilajeja (ja lajikkeita) edustettuina ex situ -kokoelmissa (puutarhat, siemenpankit jne.).

Nykytilaa koskevissa selvityksissä on kerättävä tietoja seuraavista seikoista:

- (a) lajien inventoinnit (määriteltävä erityiset lajit, jotka ovat yhteisölle tärkeitä ravintona, lääkkeinä, polttoaineina, rehuna, rakennustarvikkeena, valmistettaviin esineisiin, vaatetukseen tai, joita yhteisö käyttää uskonnollisiin ja seremoniallisiin tarkoituksiin jne.),
- (b) uhanalaisten ja muiden riskialttiiden lajien määrittäminen (mahdollisesti lajeja, joihin on viitattu Kansainvälisen Luonnonsuojeluliiton (IUCN) Punaisessa kirjassa, villieläimistön ja -kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevassa yleissopimuksessa (CITES) ja kansallisissa uhanalaisten lajien luetteloissa),
- (c) erityisen merkittävien elinympäristöjen tunnistaminen (lisääntymis- ja kuteipaikat, jäljellä oleva alkuperäinen kasvillisuus, villieläinten suojelualueet mukaan lukien puskurivyöhykkeet ja ekologiset käytävät sekä muuttavien lajien elinympäristöt ja muuttoreitit) sekä uhanalaisten ja elintärkeiden lajien keskeisten lisääntymiskausien määrittäminen,
- (d) taloudellisesti erityisesti merkittävien alueiden tunnistaminen (kuten metsästy-, ansastus-, kalastus- ja keräilypaikat sekä laidunmaat, puunkorjuualueet ja muut hyödynnettävät alueet,
- (e) Biologista monimuotoisuutta ja ekosysteemejä ylläpitävien erityisen merkittävien maaston piirteiden ja muiden luontaisten tekijöiden tunnistaminen (kuten vesiväylät, lähteet ja järvet sekä kaivokset ja louhokset, jotka palvelevat paikallisia tarpeita); ja
- (f) uskonnollista, henkistä tai seremoniallista arvoa sisältävien paikkojen ja pyhienä pidettyjen paikkojen (kuten pyhien lehtojen ja palvontapaikkojen) määrittäminen

38. Osapuolikokouksen päätöksen V/6 ensimmäisessä kohdassa hyväksytyn ekosysteemilähestymistavan 11. periaatteen mukaisesti perinteistä tietämystä, keksintöjä ja käytäntöä tulee pitää tärkeänä ja erottamattomana perusselvityksen osana. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota sellaisten yhteisöjen tietämykseen, innovaatioihin ja käytäntöihin, joilla on pitkäaikainen yhteys hankkeessa tarkoitettuun alueeseen. Perinteinen tieto, innovaatiot ja käytännöt voidaan varustaa ristiinviittauksilla vanhojen valokuvien, sanomalehtiartikkelien, tunnettujen historiallisten tapahtumien, arkeologisten arkistojen, antropologisten raporttien ja muun arkistoidun materiaalin kanssa.

C. Sosiaalisten vaikutusten arviointi

- 39.** Jotta alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöihin todennäköisesti vaikuttavan hankkeen sosiaaliset vaikutukset voitaisiin arvioida kattavasti, vaikutusten arvioinnin laajuuden ja vaikutusten rajauksen selvitysvaiheessa on otettava huomioon sukupuoleen ja väestörakenteeseen liittyvät tekijät, asumisolot, työllisyys, infrastruktuuri ja palvelut, tulojen ja omaisuuden jakautuminen, perinteiset tuotantojärjestelmät ja -tavat sekä koulutukselliset tarpeet, tekniset taidot ja taloudelliset seuraukset.
- 40.** Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä on tarkasteltava ehdotetusta hankkeesta asianomaiselle yhteisöille tulevia aineellisia hyötyjä, joita voivat esimerkiksi olla turvallisten työpaikkojen syntyminen, pysyvien tulojen saaminen perimällä hankkeen edunsaajilta asianmukaisia maksuja, pääsy markkinoille ja tulonsaantimahdollisuuksien monipuolistuminen. Perinteisessä taloudessa tapahtuvia muutoksia arvioitaessa on huomioitava haitallisten sosiaalivaikutusten, kuten rikollisuuden ja sukupuolitautien, taloudellinen arvottaminen.
- 41.** Jos hanke aiheuttaa muutoksia perinteisiin ravinnontuotantotapoihin tai sen yhteydessä tiettyä luonnonvaraista lajia ryhdytään viljelemään ja hyödyntämään kaupallisiin tarkoituksiin, näiden muutosten vaikutukset on otettava arvioinnissa huomioon.
- 42.** Hankkeen sosiaalisia vaikutuksia arvioitaessa on laadittava alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen näkemyksiä vastaavia sosiaalisen kehityksen mittareita, joissa on huomioitava sukupuolta ja ikäryhmiä koskevat tekijät, terveys, turvallisuus, ravinto ja toimeentulon jatkuvuus sekä mahdolliset vaikutukset sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen ja liikkuvuuteen.
- 43.** Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin laajuutta määritettäessä on huomioitava seuraavat seikat:
- (a) nykytilaa koskevat selvitykset,
 - (b) taloudelliset näkökohdat,
 - (c) mahdolliset vaikutukset maan hallintaoikeutta ja muuta luonnonvarojen käyttöä koskeviin perinteisiin järjestelmiin,
 - (d) sukupuolta koskevat näkökohdat,
 - (e) sukupolvia koskevat näkökohdat,
 - (f) terveys ja turvallisuus,
 - (g) vaikutukset sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen,
 - (h) perinteiset elämäntavat, ja
 - (i) mahdolliset vaikutukset toimeentulon kannalta tärkeiden luonnonvarojen saatavuuteen.

I. Nykytilaa koskevat selvitykset

- 44.** Nykytilaa koskevan selvityksen yhteydessä on käsiteltävä muun muassa seuraavia aiheita:
- (a) väestörakenteelliset seikat väestön lukumäärä ja ikärakenne, etninen jaottelu, väestön jakautuminen ja liikkuminen, mukaan lukien vuodenaikaiskierto,
 - (b) asumisolot ja asutus, mukaan lukien tahdonvastainen asuttaminen, alkuperäiskansojen pakottaminen pois alueeltaan ja liikkuvien kansojen tahdonvastainen paikalleen asuttaminen,
 - (c) yhteisön terveystilanne (esimerkiksi erityiset terveysongelmat, puhtaan veden saatavuus, infektio- ja tartuntataudit, ravitsemukselliset puutteet, elinajanodote, perinteisen lääketieteen käyttö jne.),
 - (d) työllisyysaste, työllistymisalajat, taidot (erityisesti perinteiset taidot), koulutustaso (sekä epämuodollisen että muodollisen koulutuksen tuloksena saavutettu taso), ammatillinen koulutus ja toimintaedellytysten parantamisen tarpeet,
 - (e) infrastruktuurin ja palveluiden taso (esimerkiksi terveyspalvelut, liikenne, jätehuolto, vedensaanti ja sosiaaliset palvelut tai niiden puuttuminen),
 - (f) tulotaso ja tulojen jakautuminen (mukaan lukien vastavuoroisuuteen, vaihtokauppaan ja vaihtamiseen perustuvat perinteiset tavaroiden ja palveluiden jakojärjestelmät),
 - (g) omaisuuden jakautuminen (esimerkiksi maan hallintaoikeusjärjestelyt, oikeudet luonnonvaroihin ja muun omaisuuden omistajuus sen suhteen, kenellä on oikeus tuloihin ja muihin hyötyihin),
 - (h) perinteiset tuotantojärjestelmät (ravinto, lääkkeet ja esineet), mukaan lukien sukupuolten välinen tehtävänjako, ja
 - (i) alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen näkemykset omasta tulevaisuudestaan ja tavoista, joilla uskoa tulevaisuuteen voidaan tukea.
- 45.** Erityisesti omavaraistalouteen perustuvien alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tapauksessa arvioinnissa olisi huomioitava lisäksi myös seuraavat sosiaaliset tekijät ja niihin kohdistuvat vaikutukset:
- (a) perinteiset vaihdon järjestelmät, jotka eivät pohjautu rahankäyttöön, vaan metsästyksen, vaihtokauppaan ja muihin kaupan muotoihin, mukaan lukien työvoiman vaihto,
 - (b) taloudelliset ja sosiaaliset suhteet,
 - (c) sukupuoliroolien ja sukupuolten välisten suhteiden merkitys,

- (d) perinteiset velvollisuudet ja käsitykset oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta yhteiskunnassa, ja
- (e) perinteiset järjestelmät luonnonvarojen jakamiseksi, mukaan lukien metsästetyt, kerätyt tai hyödynnetyt luonnonvarat.

2. Taloudelliset näkökohdat

- 46.** Suunniteltaessa hankkeita, jotka koskevat alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhiä paikkoja ja niiden perinteisesti asuttamia tai käyttämiä maita tai vesiä, olisi varmistettava, että yhteisöt saavat hankkeesta konkreettisia hyötyjä. Tällaisia hyötyjä voivat olla ympäristöön liittyvistä palveluista saatavat maksut, turvallisten työpaikkojen syntyminen, pysyvien tulojen saaminen perimällä asianmukaisia maksuja, markkinoille pääsy sekä (taloudellisten) tulonsaantimahdollisuuksien monipuolistuminen pienille ja keskisuurille yrityksille. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen tulisi voida osallistua kansallisen lainsäädännön tai asiaa koskevien kansallisten säännösten mukaisesti hankkeiden tilintarkastusmenettelyihin varmistaakseen, että sijoitettuja varoja käytetään tehokkaasti.

3. Mahdolliset vaikutukset maan hallintaoikeutta ja muuta luonnonvarojen käyttöä koskeviin perinteisiin järjestelmiin

- 47.** Hankkeet, jotka aiheuttavat muutoksia perinteisiin ravinnontuotantotapoihin tai joiden yhteydessä ryhdytään viljelemään ja hyödyntämään tiettyä luonnonvaraista lajia kaupallisiin tarkoituksiin (esimerkiksi tiettyjä yrttejä, mausteita lääkekasveja, kalaa, turkiksia tai nahkaa) markkinakysynnän tyydyttämiseksi, voivat aiheuttaa paineita perinteisen maan hallintaoikeusjärjestelmän uudistamiseksi tai maan pakkolunastamiseksi sekä biologisen monimuotoisuuden kestävään käyttöön, jotta voidaan vastata uusiin tuotantovaatimuksiin. Tällaisten muutosten seuraukset voivat olla kauaskantoisia, ja ne on arvioitava asianmukaisesti alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen arvojärjestelmät huomioiden. Myös luonnonvaraisten lajien viljelyn ja /tai kaupallisen hyödyntämisen todennäköiset vaikutukset on arvioitava ja käsiteltävä.

4. Sukupuolta koskevat näkökohdat

- 48.** Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa on erityisen tarpeellista tarkastella ehdotetun hankkeen mahdollisia vaikutuksia asianomaisen yhteisön naisväestöön. Tällöin on huomioitava naisten rooli perheen ravinnontuottajina ja hoivaajina, yhteisön ja kotitalouksien päättäjinä sekä biologisen monimuotoisuuden varjelijoina ja sukupuolisidonnaisen perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytännön haltijoina.

5. Sukupolvia koskevat näkökohdat

- 49.** Sosiaalisia vaikutuksia arvioitaessa on aina huomioitava ehdotetun hankkeen mahdolliset vaikutukset kaikkiin yhteisön sukupolviin. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota vaikutuksiin, jotka saattavat vaikeuttaa tiedonsiirtoa yhteisön-vanhimmilta nuorille tai jotka saattavat tehdä joistain taidoista ja perinteisestä tiedosta, innovaatioista ja käytännöstä tarpeettomia.

6. Terveys ja turvallisuus

- 50.** Vaikutusten arvioinnin yhteydessä on selvitettävä tarkasti ehdotetun hankkeen terveyteen ja turvallisuuteen kohdistuviin vaikutuksiin. Turvallisuutta tarkasteltaessa on huomioitava esimerkiksi riski rakennustöiden yhteydessä tapahtuviin loukkaantumisiin. Terveysriskejä aiheuttavat i erilaiset saasteet, seksuaalinen hyväksikäyttö, sosiaaliset häiriöt, lääkekasvien kasvupaikkojen vaurioituminen sekä kemikaalien, kuten hyönteismyrkkyjen, käyttö. Ulkopuoliset työntekijät on seulottava sellaisten infektioautien suhteen, joille paikallisella yhteisöllä ei ole vastustuskykyä tai jota yhteisössä ei ole aiemmin todettu.

7. Vaikutukset sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen

- 51.** Vaikutuksia arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota mahdollisiin vaikutuksiin, joita hanke voi aiheuttaa asianomaiselle yhteisölle ja sen väestölle kokonaisuutena. On taettava, että hankkeesta ei aiheudu yksittäisille yksilöille tai ryhmille epäoikeudenmukaisella tavalla haittaa tai hyötyä, joka voi koitua koko yhteisön vahingoksi.

V. Yleisiä näkökohtia

- 52.** Laadittaessa vaikutusten arviointia hankkeista, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin paikkoihin, olisi syytä huomioida myös seuraavat yleiset näkökohdat:
- (a) asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen ennalta antama tietoon perustuva suostumus,
 - (b) sukupuolta koskevat tekijät,
 - (c) vaikutusten arviointi ja yhteisön kehittämissuunnitelmat,
 - (d) oikeudelliset näkökohdat,
 - (e) kulttuuristen-, ympäristöllisten- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa käytetyn perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen sekä tekniikan omistusoikeus, suojelu ja valvonta,
 - (f) lieventävät ja uhkien torjuntatoimenpiteet,
 - (g) avoimuuden tarve, ja
 - (h) tarkistus- ja riidanratkaisumenettelyiden laatiminen.

A. Asianomaisten alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen ennalta antama tietoon perustuva suostumus

- 53.** Kun kansallinen oikeusjärjestelmä edellyttää alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen ennalta antamaa tietoon perustuvaa suostumusta, arviointimenettelyn yhteydessä on tutkittava, onko suostumus saatu. Vaikutusarvioinnin eri vaiheita vastaavan ennalta annetun tietoon perustuvan suostumuksen pitäisi kattaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen oikeudet sekä perinteinen tieto, keksinnöt ja käytännöt, sopivan kielen ja menettelyiden käyttö, riittävän pitkän ajan varaaminen sekä täsmällisen, tosiasiallisen ja juridisesti moitteettoman tiedon tarjoaminen. Muutosten tekeminen alkuperäiseen kehittämissuunnitelmaan edellyttää uutta yhteisöjen ennalta antamaa tietoon perustuvaa suostumusta.

B. Sukupuolta koskevat näkökohdat

- 54.** Vaikutusarvioinnissa on huomioitava täysimääräisesti se merkittävä tehtävä, joka naisilla ja nuorilla – ja aivan erityisesti alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen naisilla ja nuorilla – on biologisen monimuotoisuuden säilyttämisessä ja kestävässä käytössä. Lisäksi on otettava huomioon, että naisten on voitava osallistua päätöksentekoon sekä biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen toteuttamiseen täysipainoisesti ja tehokkaasti.

C. Vaikutusten arviointi ja yhteisön kehittämissuunnitelmat

55. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjä tulisi kannustaa laatimaan oma yhteisön kehittämissuunnitelmansa ja heille olisi varattava niihin tarvittava tuki ja toimintavalmius. Kehittämissuunnitelmien tulisi sisältää ja kehittää strategisen ympäristöarvioinnin järjestelmiä, jotka ovat sopusoinnussa yhteisöjen määrittämien kehittämissuunnitelmien ja köyhyydenpoistamisohjelmien tavoitteisiin nähden.
56. Hankkeissa, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla tai käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat niihin paikkoihin, tulisi säilyttää taloudellisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja ympäristönäkökohtien välinen tasapaino. Samalla hankkeiden tulisi kuitenkin myös maksimoida mahdollisuudet biologisen monimuotoisuuden suojeluun ja kestävään käyttöön, hyötyjen saantiin ja oikeudenmukaiseen jakamiseen sekä perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen tunnistamiseen yleissopimuksen artiklan 8(j) mukaisesti ja lisäksi pyrkiä minimoimaan biologiseen monimuotoisuuteen kohdistuvat riskit. Kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tulisi kuvastaa näitä pyrkimyksiä.

D. Oikeudelliset näkökohdat

57. Hallitusten, valtion viranomaisten ja hankkeesta vastaavien tulisi kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti arviointimenettelyissä ottaa huomioon alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen oikeudet niiden perinteisesti asuttamiin tai käyttämiin maa- ja vesialueisiin sekä niihin liittyvään biologiseen monimuotoisuuteen.
58. Oikeudellisia vastuita on tarpeen selvittää erityisesti kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä mahdollisesti esiin tulevien seikkojen osalta, mukaan lukien määräysten toimeenpanon valvonta, korvausvastuu ja vahinkojen korjaaminen.

E. Kulttuuristen, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa käytetyn perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen sekä teknologioiden omistusoikeus, suojelu ja valvonta

59. Ehdotetun hankkeen edustajien tulee ekosysteemilähestymistavan mukaisesti tunnustaa, että alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen arvoja ja biologisen monimuotoisuuden käyttöä koskevaa tietoa on tärkeää ymmärtää ja tarvittaessa soveltaa ja että niitä on tärkeää soveltaa kestävään kehitykseen.

60. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen tapaoikeutta sekä perinteistä tietämystä, innovaatioita ja käytäntöä koskevia tekijänoikeuksia on kunnioitettava ehdotetun hankkeen yhteydessä kaikissa olosuhteissa. Perinteistä tietämystä tulee käyttää vain oikeuksien omistajan ennalta antaman tietoon perustuvan suostumuksen nojalla. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen oikeuksien turvaamiseksi yhteisöjen pitäisi laatia tai niitä pitäisi auttaa laatimaan kansallisen lainsäädännön kanssa sopusoinnussa olevia menettelytapasääntöjä, joissa määritellään perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen saantia ja käyttöä kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa. Yhteisöille tulisi antaa pyydettyä tukea menettelytapasääntöjen laatimiseen.

F. Lieventävät ja uhkia rajoittavat toimenpiteet

61. Vaikutusten arvioinnin yhteydessä ja erityisesti sellaisia toimenpiteitä käsitellessä, joilla pyritään lieventämään hankkeen mahdollisia biologista monimuotoisuutta vähentäviä tai häviämistä aiheuttavia vaikutuksia, täyden tieteellisen varmuuden puuttumista ei tule pitää perusteena toimenpiteiden lykkäämiselle kyseisen uhkan välttämiseksi tai minimoimiseksi

G. Avoimuuden tarve

62. Kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalivaikutusten arvioinnin kaikissa vaiheissa tulee noudattaa avoimuutta ja yleistä vastuullisuutta. Tämä koskee myös kaikkia päätöksentekoprosesseja lukuun ottamatta tapauksia, joissa kyse on kansallisesta turvallisuudesta tai joissa salaista tai pyhää perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytäntöjä on käsiteltävä luottamuksellisesti. Vaikutusten arvioinnin perusselvityksessä kerättyä perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytäntöjä koskevan tiedon salassapidosta on suositeltavaa laatia erillinen lisäehto.

H. Tarkistus- ja riidanratkaisumenettelyiden laatiminen

63. Hanke-ehdotuksia tai vaikutusarviointimenettelyjä koskevien mahdollisten riitojen ratkaisemiseksi tulisi olla käytettävissä riidanratkaisutapoja tai -järjestelmiä tai ne on tarvittaessa laadittava.

VI. Tavat ja keinot

A. Toimintavalmiuksien vahvistaminen ja palauttaminen

- 64.** Kaikkiin toimiin, joiden tarkoituksena on sisällyttää alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen kulttuurisia ja sosiaalisia näkemyksiä ja monimuotoisuutta koskevia näkemyksiä kansallisiin ympäristövaikutusten arviointijärjestelmiin kuuluu tarkoituksenmukainen toimintavalmiuksien vahvistaminen ja palauttaminen. Vaikutusten arvioinnista vastaavissa elimissä on oltava perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytäntöjä koskevaa asiantuntemusta. Samalla vaikutusten arvioinnin menettelyssä ja arviointimenetelmissä tarvitaan alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen asiantuntemusta. Ympäristövaikutuksia arvioiviin työryhmiin tulee kuulua käsiteltävän ekosysteemin kannalta keskeisen perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen asiantuntijoita, kuin myös alkuperäiskansoja edustavia asiantuntijoita.
- 65.** Ympäristövaikutusten arvioinnin tai strategisten vaikutusten arvioinnin kulttuurisia, sosiaalisia ja luonnon monimuotoisuuteen liittyviä näkökohtia sekä kulttuuristen ja sosiaalisten tekijöiden ja luonnon monimuotoisuuden taloudellista arvottamista käsittelevät sekä arvioinnin toteuttajille että alkuperäiskansaja paikallisyhteisöjen edustajille tarkoitetut koulutustyöpajat voisivat helpottaa aiheiden kulttuurienvälisen ymmärryksen syntyä.
- 66.** Hallitusten pitäisi kannustaa ja tukea alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjä, mikäli ne eivät ole vielä näin tehneet, laatimaan omia yhteisön kehittämissuunnitelmiaan, joiden avulla kyseiset yhteisöt voivat ottaa käyttöön kulttuurisesti tarkoituksenmukaisemman strategisen, yhdenmukaisen ja vaiheistetun lähestymistavan kehittämistarpeisiinsa yhteisön tavoitteiden mukaisella tavalla. Suunnitelmiin pitäisi sisältyä strategista ympäristöarviointia koskeva toimintaperiaate tai niillä pitäisi pyrkiä tuottamaan järjestelmällinen menettely sosiaalisten, ympäristö- ja kulttuuristen näkökohtien sisällyttämiseksi suunnitteluun ja päätöksentekoon sovellettavaksi hanke-ehdotuksia koskevissa vaikutusarvioinneissa.

B. Lainsäädäntöön perustuva vaikutusvalta

67. Jos alkuperäiskansoja ja paikallisyhteisöjä koskevasta kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnista tehdään erottamaton osa ympäristövaikutusten arvioinnin ja strategisen ympäristöarvioinnin menettelyitä, ja se sisällytetään lainsäädäntöön ja, jos hankkeiden tai politiikkojen laatijoille asetetaan selkeät vaatimukset löytää kulttuurisesti, ympäristöllisesti ja sosiaalisesti paras ja tehokkain ratkaisu, jonka avulla vältetään, vähennetään tai lievennetään haitallisia vaikutuksia, kannustaa tämä hankkeista vastaavia käyttämään kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arviointivälineitä, jo hyvin varhaisessa vaiheessa parantaakseen hankemenettelyä ennen hankkeen toteuttamista tai suostumuksen pyytämistä tai joissain tapauksissa ennen toteuttamisvaihtoehtojen rajausta.

C. Tiedonvaihto

68. Verkkopohjaiset lähteet, kuten biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen tiedonvälitysjärjestelmä, ja muut tiedon ja kokemusten vaihtotavat, perinteiset viestintätavat mukaan lukien, voivat auttaa lisäämään tietoisuutta parhaista saatavilla olevista keinoista ja hyödyllisistä lähteistä, joista on saatavilla tietoa ja kokemuksia alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen kulttuuristen, sosiaalisten ja biologista monimuotoisuutta koskevien näkökohtien sisällyttämisestä ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn ja strategiseen ympäristöarviointiin ja arvioinnin toteuttamisesta. Näitä eri viestintätapoja olisi kehitettävä ja käytettävä ympäristövaikutusten arviointia koskevan tiedon hankintaan ja vaihtamiseen.

69. Arvioinnin toteuttajien sekä kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnista kokemusta omaavien alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen jäsenten välisen viestinnän parantamistarve on kiireellinen ja asiaa pitäisi edistää työpajoissa ja tapaustutkimuksia arvioimalla sekä vaihtamalla kokemuksia esimerkiksi biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen artikla 8(j)-yhdyshenkilön kanssa.

D. Voimavarat

70. Alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöille sekä asiaankuuluville kansallisille järjestöille tulisi osoittaa tarvittavat voimavarat mukaan lukien taloudelliset ja tekniset sekä oikeudellinen tuki, jotta ne voisivat osallistua täysipainoisesti kansallisten vaikutusarviointien kaikkiin vaiheisiin. Mikäli mahdollista, tuen voivat osoittaa kansalliset hallitukset tai kehitysmaissa ja siirtymätalouksissa sopivat avustusjärjestöt.

KUVALUTTELO

Kansikuva: Asento ja väinönputki. © Samuli Valkeapää / Saamelaismuseo Siida.

Sivu 11: Erkunan seita. © Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hanke 2004–2005.

Sivu 15: Padolla. © Pentti Pieski.

Sivu 19: Erotus Näätämon paliskunnassa Ahvenjärven erotusaidalla. © Inga-Briitta Magga.

Sivu 27: Porot lumenviipymällä. © Tyyne Hellén / Saamelaismuseo Siida / Johtti Sápmelaččat rs.

Sivu 37: Kenkäheinän leikkuu. © Martti Rikkonen / Saamelaismuseo Siida.

Sivu 41: Kenkäheinän asettelu kuivumaan. © Martti Rikkonen / Saamelaismuseo Siida.

KUVAILEHTI

Julkaisija	Ympäristöministeriö Luontoympäristöosasto	Julkaisu-aika	Toukokuu 2011
Tekijä(t)	Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen sihteeristö		
Julkaisun nimi	Akwé: Kon -ohjeet		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2011		
Julkaisun teema	Luonto		
Tiivistelmä	<p>Suomen ratifioiman biodiversiteettisopimuksen tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Sopimus tunnustaa alkuperäiskansojen ja luonnon monimuotoisuuden välisen suhteen ja velvoittaa valtioita turvaamaan alkuperäiskansojen luonnon monimuotoisuuteen liittyvän perinteisen tiedon ja luonnonkäyttötapojen säilymistä. Biodiversiteettisopimuksen 5. osapuolikokous on hyväksynyt vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet. Ohjeet on valmisteltu valtioiden ja alkuperäiskansojen yhteistyönä.</p> <p>Ohjeet on tarkoitettu huomioitavaksi alkuperäiskansojen, kuten Suomen saamelaisten, kotiseutualueella toteutettavien sellaisten hankkeiden suunnittelussa sekä suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa ja vaikutusten arvioinnissa, jotka saattavat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön.</p> <p>Ohjeet edellyttävät, että hankkeiden ja suunnitelmien laatimisen tulisi perustua alkuperäiskansojen tarpeisiin ja näkemyksiin. Alkuperäiskansojen tulisi osallistua hankkeen kaikkiin vaiheisiin suunnittelusta täytäntöönpanoon. Osapuolikokous on esittänyt, että valtiot ottaisivat ohjeet osaksi ympäristö- ja sosiaalivaikutusten arviointia koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta. Valtioiden ja alkuperäiskansojen tulisi Akwé:Kon -ohjeita toimeenpanemalla luoda pysyvä alkuperäiskansan hyväksymä järjestelmällinen menettely sosiaalisten, ympäristö- ja kulttuuristen näkökohtien sisällyttämiseksi suunnitteluun ja päätöksentekoon. Ohjeita toimeenpanemalla voidaan kehittää alkuperäiskansojen toimintavalmiuksia.</p> <p>Akwé:Kon -ohjeita noudattamalla haitalliset vaikutukset alkuperäiskansoille voidaan tunnistaa ja haittoja voidaan minimoida. Ohjeiden mukaan hankkeen valmisteluun tulee osallistua alkuperäiskansan edustajia ja työssä on huomioitava tasa-arvo ja eri sukupolvien tarpeet. Alkuperäiskansan edustajille tulee antaa riittävät resurssit, jotta he voivat osallistua hankkeen valmisteluun. Alkuperäiskansayhteisöä tulee tiedottaa valmistelun kaikissa vaiheissa, eri medioissa ja yhteisön käyttämillä kielillä. Hankkeessa tulee kirjata alkuperäiskansan näkemykset ja huolenaiheet ja niitä tulee kohdella oikeudenmukaisesti. Alkuperäiskansan edustajien tulee osallistua hankkeen ympäristöllisten-, kulttuuristen ja sosiaalisten vaikutusten arviointiin.</p> <p>Mikäli hanke aiheuttaa kielteisiä vaikutuksia alkuperäiskansalle, hankkeesta vastaavan ja alkuperäiskansojen edustajien tulee lieventävistä toimenpiteistä kielteisten vaikutusten minimoimiseksi. Hankkeen toteutusta tulee seurata yhdessä alkuperäiskansan edustajien kanssa.</p> <p>Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet on Suomessa tarkoitettu saamelaisten kotiseutualueen maankäytön suunnittelusta ja ympäristövaikutusten arvioinnista vastaaville viranomaisille, lainsäätäjille, arviointien tekijöille, YVA -hankkeista vastaaville, kaavoittajille, Metsähallitukselle, lupaviranomaisille, saamelaiskäräjille ja kolttien kyläkokoukselle sekä saamelaisyhteisöille.</p>		
Asiasanat	saamelaiset, perinteinen tieto, biodiversiteettisopimus, Akwé: Kon, maankäytön ohjaus, vaikutusten arviointi		
Rahoittaja/toimeksiantaja	Ympäristöministeriö		
	ISBN 978-952-11-3886-7 (nid.)	ISBN 978-952-11-3887-4 (PDF)	
	ISSN 1796-1645 (pain.)	ISSN 1796-1653 (verkköj.)	
	Sivuja 50	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen
Julkaisun myynti/jakaja	Edita Publishing Oy, PL 780, 00043 EDITA Asiakaspalvelu: puh. 020 450 05, faksi 020 450 2380 Sähköposti: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing		
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö		
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2011		

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Naturmiljöavdelningen	Datum Maj 2011		
Författare	Sekretariatet för konventionen om biologisk mångfald			
Publikationens titel	Akwé: Kon -ohjeet (Akwé:Kon-anvisningar)			
Publikationsserie och nummer	Miljöförvaltningens anvisningar 1/2011			
Publikationens tema	Natur			
Sammandrag	<p>Syftet med biodiversitetskonventionen som Finland ratificerat är att trygga bevarandet av biologisk mångfald. Konventionen erkänner förhållandet mellan ursprungsbefolkningar och den biologiska mångfalden och ålägger stater att trygga bevarandet av ursprungsbefolkningens traditionella kunskap i fråga om biologisk mångfald och nautresursanvändning. Det femte partsmötet under biodiversitetskonventionen har antagit frivilliga Akwé:Kon-anvisningar. Anvisningarna har beretts genom samarbete mellan staterna och ursprungsbefolkningarna.</p> <p>Anvisningarna är avsedda att beaktas vid beredning och konsekvensbedömning för planer och projekt som ska genomföras i ursprungsbefolkningars, såsom de finska samernas, hembygdsområden och som inverkar på samekultur och -näringar och kulturarvet.</p> <p>Anvisningarna förutsätter att utarbetandet av projekt och planer ska grundas på ursprungsfolkens behov och åsikter. Ursprungsbefolkningen bör delta i alla skeden av ett projekt från planering till genomförande. Partsmötet har föreslagit att staterna ska integrera anvisningarna i lagstiftning och anvisningar som gäller miljökonsekvensbedömning och bedömning av sociala konsekvenser. Stater och ursprungsbefolkningar bör genom Akwé:Kon-anvisningarna skapa ett permanent, systematiskt förfarande, som godkänts av ursprungsbefolkningen, för att integrera sociala, miljömässiga och kulturella aspekter i planeringen och beslutsfattandet. I och med genomförandet av anvisningarna kan ursprungsbefolkningens handlingsberedskap utvecklas.</p> <p>Genom iakttagandet av Akwé:Kon-anvisningarna kan negativa konsekvenser för ursprungsbefolkningen identifieras och olägenheter minimeras. Enligt anvisningarna bör representanter för ursprungsbefolkningen medverka vid beredningen av projekt och i arbetet ska jämställdhet och olika generationers behov beaktas. Ursprungsbefolkningarnas representanter bör informeras i alla skeden av beredningen, i olika medier och på det språk som används i samfundet. I projektet bör man teckna ner ursprungsbefolkningens åsikter och orosmoment, och de bör behandlas på ett rättvist sätt. Representanter för ursprungsbefolkningar bör medverka i miljökonsekvensbedömning och bedömning av kulturella och sociala konsekvenser i samband med projekt.</p> <p>Om ett projekt innebär negativa konsekvenser för ursprungsbefolkningen, ska de projektansvariga och ursprungsbefolkningens representanter överenskomma om åtgärder för att minimera de negativa konsekvenserna. Uppföljningen av hur projektet genomförts bör göras i samarbete med representanter för ursprungsbefolkningen.</p> <p>De frivilliga Akwé:Kon-anvisningarna är i Finland avsedda för myndigheter som ansvarar för markanvändningsplanering och miljökonsekvensbedömningar i samernas hembygdsområden och för, lagstiftare, utförare av bedömningar, MKB-projektansvariga, planerare, Forststyrelsen, tillståndsmyndigheter, sametinget och skolternas byastämmor samt samesamfundet.</p>			
Nyckelord	samer, traditionell kunskap, biodiversitetskonventionen, Akwé:Kon, styrning av markanvändning, konsekvensbedömning			
Finansiär/uppdragsgivare	Miljöministeriet			
	ISBN 978-952-11-3886-7 (hft.)		ISBN 978-952-11-3887-4 (PDF)	
	ISSN 1796-1645 (print)		ISSN 1796-1653 (online)	
	Sidantal 50	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	
Beställningar/ distribution	Edita Publishing Ab, PB 780, 00043 EDITA Kundtjänst: tfn +358 20 450 05, fax +358 20 450 2380 Epost: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Edita Prima Oy, Helsingfors 2011			

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Ministry of the Environment Department of the Natural Environment	<i>Date</i> May 2011		
<i>Author(s)</i>	Secretariat of the Convention on Biological Diversity			
<i>Title of publication</i>	Akwé: Kon -ohjeet (Akwé: Kon Voluntary Guidelines)			
<i>Publication series and number</i>	Environmental Administration Guidelines 1/2011			
<i>Theme of publication</i>	Nature			
<i>Abstract</i>	<p>The purpose of the Convention on Biological Diversity, which Finland has ratified, is to ensure the conservation of biological diversity. The Convention acknowledges the relationship between indigenous peoples and biological diversity and requires countries to preserve indigenous peoples' traditional knowledge related to biological diversity and their customary use of nature. The 5th Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity has approved the Akwé: Kon Voluntary Guidelines. The guidelines have been jointly prepared by countries and indigenous peoples.</p> <p>The guidelines are intended to be taken into account in the preparation of projects and plans, and in the assessment of their impacts, which are to be implemented on lands traditionally occupied by indigenous peoples, such as the Sámi homeland in Finland when the projects and plans affect the Sámi culture, livelihoods and cultural heritage.</p> <p>The Guidelines require that the preparation of projects and plans should be based on the needs and views of indigenous peoples. Indigenous peoples should participate in all phases of the project from the planning to the implementation. The Conference of the Parties has proposed that countries would incorporate the Guidelines into their environmental and social impact assessment legislation and guidelines. The countries and indigenous peoples should, by implementing the Akwé: Kon Guidelines, create a permanent structured procedure accepted by indigenous peoples for incorporating social, environmental and cultural concerns into planning and decision-making. By implementing the Guidelines, it is possible to enhance indigenous peoples' capacity building.</p> <p>When following the Akwé: Kon Guidelines it is possible to identify negative impacts on indigenous peoples and minimize these. According to the Guidelines the representatives of indigenous peoples should participate in the development of the project, in this work the gender balance and needs of different generations must be observed. Sufficient resources must be provided for the representatives of indigenous peoples so that they can participate in the project development. The indigenous community must be kept informed in all phases of the project through the use of various media channels and the languages used by the community. Indigenous peoples' views of and concerns about the project should be noted and treated fairly. The representatives of indigenous peoples should participate in the assessment of environmental, cultural and social impacts of the project.</p> <p>If the project is seen to have negative impacts on indigenous peoples, those responsible for the project and the representatives of indigenous peoples should agree on mitigating measures to minimize the negative impacts. The implementation of the project must be monitored in cooperation with indigenous peoples.</p> <p>In Finland the Akwé: Kon Voluntary Guidelines are intended for the authorities responsible for land use planning and environmental impact assessments in the Sámi homeland, legislators, those who carry out assessments, those responsible for EIA projects, planners, Metsähallitus, permit authorities, the Sámi Parliament, and village meetings of the Skolt and the Sámi community.</p>			
<i>Keywords</i>	Sámi people, traditional knowledge, Convention on Biological Diversity, Akwé: Kon Voluntary Guidelines, land use planning, impact assessments			
<i>Financier/commissionere</i>	Ministry of the Environment			
	ISBN 978-952-11-3886-7 (pbk.)		ISBN 978-952-11-3887-4 (PDF)	
	ISSN 1796-1645 (print)		ISSN 1796-1653 (online)	
	<i>No. of pages</i> 50	<i>Language</i> Finnish	<i>Restrictions</i> For public use	
<i>For sale at/distributor</i>	Edita Publishing Ltd, PO Box 780, FI-00043 EDITA Customer service: tel. +358 20 450 05, fax +358 20 450 2380 Mail orders: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing			
<i>Financier of publication</i>	Ministry of the Environment			
<i>Printing place and year</i>	Edita Ltd, Helsinki 2011			

VALDÄTTÄLLÄMSIJDO

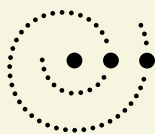
<i>Almostittee</i>	Piräsministeriö Lundupiräsuásádáh	<i>Almostitemäigi</i> Vyesimáanu 2011		
<i>Rähtee(h)</i>	Biologiláš maangáhámásášvuodá kyeskee almossopámuš čäällimkodde			
<i>Almostitem nommä</i>	Akwé: Kon -ohjeet (Akwé: Kon -ravvuuh)			
<i>Almostitemrááidü nommä já nummeer</i>	Piräshaldättäs ravvuuhh 1/2011			
<i>Almostitem fáddá</i>	Luándu			
<i>Čuákankiäsu</i>	<p>Suomä ratifisistem biodiversiteetsopámuš uáivilin lii turvid luándu maangáhámásášvuodá siälum. Sopámuš tuuddást algáaalmugij já luándu maangáhámásášvuodá koskávuođá já kenigit staatáid turvid algáaalmugij luándu maangáhámásášvuotán lohtásejee ärbivuáválii tiädu já luándukevttimvuovij siälum. Biodiversiteetsopámuš 5. uásipeličuákkim lii tuuhiittám iävtutätulij Akwé:Kon -ravvuud. Ravvuuh láá valmáštállum staatái já algáaalmugij oovtáspargon.</p> <p>Ravvuuh láá uáivilidum vuotánváldimnáál algáaalmugij, tegu Suomä sämikuávlust olášuttemnáál šaddee tagarij haavái vuáváámist sehe vuáváámij já ohjelmij valmáštálmist já vaikuttásái ärvuštálmist, moh pyehtih vaikuttid sämikulttuurán, -iälättássáid já kulttuurárbán.</p> <p>Ravvuuh väättih, et haavái já vuáváámij ráhtim kolgáččij vuáduud algáaalmugij tárboid já uáinoid. Algáaalmugeh kolgáččii uásálistid haavá puohháid muddoid vuáváámist olášutmán. Uásipeličuákkim lii iävtuttám, et staatah váldáččii ravvuud uásin piräs- já sosiaalvaikuttásái ärvuštállám kyeskee lahásáttás já ravvuud. Staatah já algáaalmugeh kolgáččii Akwé:Kon -ravvuud olášutmán lááččid pissoo algáaalmug tuuhiitem oornigláš lattim sosiaalij, piräs- já kulttuurij uáinui lasseetmán vuáváámán já miáradástohámán. Ravvuud olášutmán puáhtá ovdediđ algáaalmugij toimámkiärgusvuodáid.</p> <p>Akwé:Kon -ravvuud nuávditmán puáhtá tubdád háitulij vaikuttásáid algáaalmugáid já hemädásáid puáhtá minimistid. Ravvui miel kalgeh haavá valmáštálmán uásálistid algáaalmug ovdásteijeeh já pargoost kalga váldid vuotán täsiáarvu já jieškote-uv suhápuolvái táarbuid. Algáaalmug ovdásteijeeid kalga adelid tuárvi resurssij, vái sij pyehtih uásálistid haavá valmáštálmán. Algáaalmugsiärvusán kalga tiedetiđ valmáštállám puoháin muddoin, sierälágán mediain já siärvus kiävtám kieláiguin. Haavást kalga kirjid algáaalmug uáinuid já huoláid já taid kalga kohtáid vuogálávt. Algáaalmug ovdásteijeeh kalgeh uásálistid haavá piräsláš-, kulttuuriláš já sosiaaláš vaikuttásái ärvuštálmán.</p> <p>Jis haahá toovvát negatiivlijd vaikuttásáid algáaalmugán, kalgeh haavást västideijee já algáaalmugij ovdásteijeeh sooppád linásmittee toimáin negatiivlij vaikuttásái minimistmán. Haavá olášume kalga čuávvuđ oovtást algáaalmug ovdásteijeeiguin.</p> <p>Iävtutätulij Akwé: Kon -ravvuuh láá Suomást uáivilidum sämikuávlue ennámkvevttim vuáváámist já piräsvaikuttásái ärvuštálmijn västideijee virgeomáházán, lahásátteijeeid, ärvuštállám tahheid, YVA -haavást västideijeeid, kaavai ráhteid, Meccihaldättásán, lopevirgeomáháid, sämitigán já nuorttälášái sijdáčuákkimán sehe sámissiärvusáid.</p>			
<i>Äššisäänih</i>	sámmilij, ärbivuáváláš tiätu, biodiversiteetsopámuš, Akwé:Kon, ennámkvevttim stivrim, vaikuttásái ärvuštállám			
<i>Ruttádeijee/ toimánadeijee</i>	Piräsministeriö			
	ISBN 978-952-11-3886-7 (njoodđum)		ISBN 978-952-11-3887-4 (PDF)	
	ISSN 1796-1645 (teddilum)		ISSN 1796-1653 (viärmádáalmostitem)	
	<i>Sijđoh</i> 50	<i>Kielä</i> suomákielä	<i>Luáttámušlášvuotá</i> almoláš	
<i>Almoláš vyebdim/ jehhee</i>	Edita Publishing Oy, PL 780, 00043 EDITA Äššigášpalválem: puh. 020 450 05, faksá 020 450 2380 Šledgápostá: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing			
<i>Almostitem kuástideijee</i>	Piräsministeriö			
<i>Teddilemsaje já -äigi</i>	Edita Prima Oy, Helsing 2011			

ČIÖLGGEEMGA´ZEÄ´T

Čöđdteei	Pirrösministeria Luättpirröskoontár	Čöđdtemäi´gğ Vue´ssmään 2011	
Tuejeei	Biologlaž määngää´blkažvuod kuoskki takaisuappmööžž piizarká´dd		
Čöđdtdözz nõmm	Akwé: Kon -ohjeet (Akwé: Kon -vuá´ppöđözz)		
Čöđdtemräaid nõmm da náamar	Pirrösvaldšem vuá´ppöđözz 1/2011		
Čöđdtdözz teemm	Luätt		
Vuännös	<p>Lää´ddjännam ratifiättam biodiversiteetsuappmööžž jurddän lij staanäd luáđ määngää´blekvueđ seillmös. Suappmös toobdast vuössnaroodi da luáđ määngää´blekvueđ kósksa kóskkvueđ da öölgat valdiaid staanät vuössnaroodi luáđ määngää´blekvueđ tte kuulli ää´rbvuálaž teáđ da luáđää´nnemvue´jji seillmööžž. Biodiversiteetsuappmööžž 5. vuá´ssbie´lisaábbar lij priimmám jiččvääldlaž Akwé:Kon -vuá´ppöđözzid. Vuáppöđözz liá valmstöllum valdiai da vuössnaroodi öhttsažuájjan.</p> <p>Vuá´ppöđözz liá jurddum lokku vá´liddem diött vuössnaroodi, má´te Lää´ddjännam saa´mi, dommvuu´dest čöđdtem vue´lñn áarrai nákam ha´ñkköözzi plaanumužžást di plaani da prograami valmstöllmööžžást da vaikköözzi árvtööllmööžžást, kook vuei´tte vaikkted sää´mkulttuu´re, -jie´llemvue´jjid da kultturpreedna.</p> <p>Vuá´ppöđözz ouddlá´stte, što ha´ñkköözzi da plaani raajimös öölgči vuáđđöövvd vuössnaroodi taarbid da vuáinlmid. Vuössnarood öölgči vuássööttád ha´ñkköözz pooddid juó´kk vuára plaanmööžžást tiu´ddepijimö´šše. Vuá´ssbie´lisaábbar lij piijám alttöözz, što valdiad váaldci tuái mie´lidd vuá´ppöđözzid, kook le´čči bie´kken pirrös- da sosialvaikköözzi árvtööllmö´šše kuoskki láá´jšeáttmööžž da vuá´pstemvueđ. Valdiai da vuössnaroodin öölgči Akwé:Kon -vuá´ppöđözzid tuáimpeijijánalla raajjad pööšši vuössnarood primmum jie´rğges mōöntööllmös, káá´tt le´čči sosialaž, pirrös- da kulttuursaž kiöččämvue´jji seeiltem diött, nu´tt plaanmö´šše ko tu´mmstoktuöjju. Vuá´ppöđözzid tuáimpeijiee´l vuei´tet ööudásviikkád vuössnaroodi tuáimjemvaalmášvuodid.</p> <p>Akwé:Kon -vuá´ppöđözzid jáá´kktee´l, vuei´tet vuössnaroodid tobdsted nákam háaitnalšem vaikköözzid da tñn mie´lidd vuei´tet še uu´cceed háaidaid. Vuá´ppöđözi mie´lidd ha´ñkköözzi valmstöllmö´šše á´lğge vuássööttád vuössnaroodi vōboršee´kk da tuájast álgv vá´lidded lokku táá´ssárvv da jee´res puólvvööggi taarb. Vuössnaroodi vōboršee´kkid á´lğge u´vdded ri´jtjeei resuurzz, tō´nt što sij vuei´tte vuássööttád ha´ñkköözz valmstöllmö´šše. Vuössnaroodiöhttsažkádda puá´đet teáđted valmstöllám juó´kk pooddid, jee´res mediai páái´k da öhttsažkáá´dd mainstum kíölin. Ha´ñkköözzást puá´đet piijjad páá´jas vuössnaroodi vuáinalm da huól kook öčndá´tte da tōk á´lğge ci´sttjed vuóiggádvuodmie´liddsánji. Vuössnaroodi vōboršee´kk á´lğge vuássööttád ha´ñkköözz pirrōđözzšaž-, kulttuursaž-, da sosialaž vaikköözzi árvtööllmö´šše.</p> <p>Te´l ko ha´ñkkös tuejjad kíöldlaž vaikköözzid vuössnaroo´de, ha´ñkköözzást va´stteei da vuössnaroodi vōboršee´kk á´lğge suáppád kie´ppeei tuáimid kíöldlaž vaikköözzi uu´cceed diött. Ha´ñkköözzi teáuddjumuuzž á´lğge čuávvad ööutsáá´jest vuössnaroodi vōboršee´kkivui´m.</p> <p>Jiččvääldla Akwé: Kon -vuá´ppöđözz liá jurddum saa´mi dommvuu´d máddáá´nnem plaanmööžžást da pirrōsvaikköözzi árvtööllmööžžin va´stteei ve´rğgneé´kkid, láá´jjišöttee´jjid, árvtööllmööžži raajjjid, YVA -ha´ñkköözzin va´stteei´jjid, káá´vvtée´jjid, Meá´chaltō´sse, láá´ppha´ñkköözzid, sää´mteggga da nuórttsaa´mi siidsábbra di sää´mōhttsažkoo´ddid.</p>		
Á´ššsää´n	sá´mmla, ää´rbvuálaž teátt, biodiversiteetsuappmös, Akwé:Kon, máddáá´nnem vuá´pstumuš, vaikköözzi árvtööllmös.		
Teággteei/ tuájjanu´vddi	Pirrösministeria		
	ISBN 978-952-11-3886-7 (njöđđum)	ISBN 978-952-11-3887-4 (PDF)	
	ISSN 1796-1645 (teáddum)	ISSN 1796-1653 (sá´mmčöđöđtumus)	
	Seeid 50	Kiöll láá´ddkiöll	Na´ddjemnalšemvuótt öölmás
Čöđdtdözz kaaupšumuš / jue´kki	Edita Publishing Oy, PL 780, 00043 EDITA Áá´ššlázkáázzkōs: te´lf. 020 450 05, fakss 020 450 2380 Ne´ttpáá´št: áá´ššlázkáázzkōs.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing		
Čöđdtdözz ma´hssi	Pirrösministeria		
Teá´ddempái´kk da -ái´gğ	Edita Prima Oy, He´lssen 2011		

Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu käytettäväksi saamelaisten kotiseutualueella sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeiden tarkoitus on turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen sekä alkuperäiskansakulttuurin luontosuhteen ja perinteisen tiedon säilyminen. Akwé: Kon -ohjeet tarjoavat menettelytavan, jolla saamelaisten osallistuminen hankkeiden ja suunnitelmien valmisteluun, vaikutusten arviointiin ja päätöksentekoon voidaan turvata.

Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet ovat osa biodiversiteettisopimuksen toimeenpanoa. Ne on hyväksytty biodiversiteettisopimuksen viidennessä osapuolikokouksessa. Biodiversiteettisopimuksen tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Sopimus tunnustaa myös alkuperäiskansojen ja luonnon monimuotoisuuden välisen suhteen ja velvoittaa valtioita turvaamaan alkuperäiskansojen luonnon monimuotoisuuteen liittyvän perinteisen tiedon ja luonnonkäyttötapojen säilymistä.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Myynti: Edita Publishing Oy
Asiakaspalvelu:
PL 780, 00043 EDITA
puh. 020 450 05, faksi 020 450 2380
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.edita.fi/netmarket

ISBN 978-952-11-3886-7 (nid.)
ISBN 978-952-11-3887-4 (PDF)
ISSN 1796-1645 (pain.)
ISSN 1796-1653 (verkkoj.)